



Kopenhag Okulu Bağlamında Türkiye'deki Siyasi Aktörlerin İklim Değişikliğine Yönelik Söylemlerinin Analizi

Analysis of Discourses of Political Actors to Climate Change in Türkiye in the Context of the Copenhagen School

Ramazan İZOL^a, Filiz KAVAL^b

MAKALE BİLGİSİ

<i>Makale Geçmişi</i>	
Başvuru	14 Haziran 2022
Kabul	6 Aralık 2022
Yayın	28 Aralık 2022
Makale Türü	Araştırma Makalesi

Anahtar Kelimeler

Türkiye,
Kopenhag Okulu,
Güvenlikleştirme,
İklim Değişikliği,
Tehdit,
Söylem.

ARTICLE INFO

<i>Article History</i>	
Received	14 June 2022
Accepted	6 December 2022
Available Online	28 December 2022
Article Type	Research Article

Keywords

Türkiye,
Copenhagen School,
Securitization,
Climate Change,
Threat,
Discourse.

ÖZ

Sanayi Devrimi'nden sonra artan nüfus ve enerji ihtiyacı ekosistem üzerinde baskı oluşturmaya başlamıştır. Artan bu baskı sonucu doğanın, insanın artan ihtiyacına paralel oranda kendisini kolayca yenileyememesi ve dolayısıyla ekosistemin bozulmaya başlayan hassas dengesi beraberinde yeni çevresel sorunları getirmiştir. Nitekim en büyük çevre sorunlarından biri olarak kabul edilen iklim değişikliği küresel çapta belirleyici bir öneme sahiptir. Özellikle son yirmi yıldır hem ulusal hem de uluslararası gündemin en önemli başlıkları arasında yer alan iklim değişikliği ve iklim değişikliğinin küresel çapta çözümüne yönelik iş birlikleri ve çabalar, algılanan tehdit derecesinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Kopenhag Okulu'nun güvenlik yaklaşımı ve güvenlikleştirme pratiğinin bir ifadesi olan tehdit ve bu tehdidin siyasi karar alıcılar tarafından nasıl algılandığı ve nasıl bir siyasi inşa süreciyle gerçekleştiği, güvenlikle ilişkilendirilen sorunların analizi açısından önemlidir. Bu bağlamda bu çalışmada, Türkiye'nin siyasi karar alma mekanizmasında etkili olan siyasi aktörlerin söylemleri, Kopenhag Okulu'nun güvenlik yaklaşımları ekseninde ele alınmaktadır.

ABSTRACT

Following the Industrial Revolution, growing population and energy needs have begun to put pressure on the ecosystem. As a result of this increasing pressure, nature's inability to renew itself easily in parallel with the increasing needs of human beings, and therefore the delicate balance of the ecosystem, which started to decline, have brought along new environmental problems. As a matter of fact, climate change, accepted as one of the biggest environmental problems, has a decisive importance on a global scale. Particularly climate change, which has been among the most important topics on both national and international agendas for the last two decades, and cooperation and efforts to solve climate change on a global scale indicate that the perceived threat level is high. The threat, which is an expression of the Copenhagen School's security approach and securitization practice, and how this threat is perceived by political decision-makers and how it is realized through a political construction process is essential for the analysis of security-related problems. In this context, in this study, the discourses of the political actors which influence the political decision-making mechanism of Türkiye have been discussed in the axis of the security approaches of the Copenhagen School. In addition, the main problem of the study is what policies Türkiye has put forward concerning the subject and what kind of discourse the political actors in Türkiye have carried out a political construction process, and what the reflection of these discourses on the target group is.

EXTENDED SUMMARY

The rapid industrialization of countries has facilitated the consumption of the world's finite resources. This situation has also brought about the emergence of environmental

problems of human origin. Particularly in the 1950s, with the increase in environmental problems, the states that turned to environmental policies at the national level felt the need to make some regulations on a more global scale as of

✉ Sorumlu Yazar/Corresponding Author

^a Dr. Öğr. Üyesi, Akdeniz Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Antalya, **E-Posta:** ramazanizol@akdeniz.edu.tr, **ORCID:** https://orcid.org/0000-0003-2028-3477

^b Doktora Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Antalya, **E-Posta:** filiz.kaval@hotmail.com, **ORCID:** https://orcid.org/0000-0002-1812-8710

▲ Yazarlar bu çalışmanın tüm süreçlerinin araştırma ve yayın etiğine uygun olduğunu, etik kurallara ve bilimsel atf gösterme ilkelerine uyduğunu beyan etmiştir. Aksi bir durumda Akdeniz İİBF Dergisi sorumlu değildir.

the 1970s. As a matter of fact, the states that came together at the United Nations (UN) Conference on the Human Environment in Stockholm in 1972 accepted the UN Declaration on the Human Environment. Again, scientists, who warned in the 1980s that environmental problems could threaten a sustainable life, called on states to take responsibility in this respect (Vural, 2018:20-38). In this context, *the Brundtland Report*, also known as Our Common Future, which was accepted by the UN World and Development Commission in 1987, introduced both the concept of sustainable development and the relationship between the environment and security for the first time (Vural, 2018:20-38).

After the 1990s, the handling of global environmental problems more on the axis of climate change has brought along some new international regulations. In this context, the states that came together at the United Nations (UN) conference in Rio in 1992 had united around a framework agreement in which the effects of climate change were minimized. Here, the states that accepted the United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) aimed to set up a climate regime and reduce greenhouse gas emissions to pre-1990 levels. Again, in the Kyoto Protocol adopted in 1997 as part of the UNFCCC, the level of liability was increased by imposing mandatory emission reduction obligations on industrialized and developed countries (Akturan-Güner, 2021:1-18). However, the states that did not sufficiently comply with the Kyoto Protocol accepted the Paris Climate Agreement at the UNFCCC 21st Conference of the Parties held in Paris in 2015, replacing the Kyoto Protocol (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2015). In this context, the states that are party to the Paris Climate Agreement aim to reduce their greenhouse gas emissions by 56 billion tons by 2030 and to keep the temperature levels well below 2 °C compared to the preindustrial levels and preferably at 1.5 °C (UNFCCC, 2015). In addition, Türkiye is a party to the regulations made at the regional and international level for the solution of the problems arising consequently climate change and tries to comply with the relevant regulations. As a matter of fact, Türkiye has ratified the Paris Climate Agreement, which it signed on April 22, 2016, on October 7, 2021, and pledged to bring the necessary regulations into compliance with domestic law (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2021). Furthermore, Türkiye included environmental problems in the country's agenda in the 1970s and started to evaluate this issue within the framework of development plans as of the Third Five-Year Development Plan in 1973 (Erdem & Yenilmez, 2017:104). For the last two decades, Türkiye has participated in both regional and international cooperations regarding the solution of increasing environmental threats, especially climate change (Kaya & Ilgıt, 2021:175-207). In particular, the *2021 Green Consensus Action Plan*, which Türkiye has prepared for the targets it has set within the scope of combating climate change, contributes both to the solution of climate change and its adaptation to regional and global cooperation.

Furthermore, Türkiye is situated in the Mediterranean macro-climatic zone, which is the region that will be most affected by climate change because of its geographical location. In this context, many political actors that influence political decision-making mechanisms in Türkiye consider climate change to be a threat in their discourse. In fact, the

theme of threat and the process of the political construction process of that threat is an expression of the Copenhagen School's theory of securitization. The political construction process of the threat is carried out when the political decision-maker associates the relevant issue with security, convinces the target group, and gives legitimacy to their discourse. The Copenhagen School, one of the new critical security studies that emerged with the expanding and deepening structure of security after the Cold War, opposed the state-dominated understanding of realist/traditional security approaches by expanding the scope of security. At the same time, the School distinguishes itself from other approaches to security with a neorealist and constructivist perspective. Barry Buzan, Ole Waever, and Jaap de Wilde, who are essential representatives of the Copenhagen School, have explained security in the context of *Securitization Theory, Desecuritization, Sectoral Analysis, and Regional Security Complex Theory* (Buzan et al., 1998:1-7). As a matter of fact, this study aims to analyze the discourses of political actors in Türkiye on climate change in the axis of the security approaches of the Copenhagen School. In addition, the political actors selected to carry out the discourse analysis of this study, *the President of the Republic of Türkiye and the Chairman of the AK Party Recep Tayyip Erdoğan, the Chairman of the Republican People's Party Kemal Kılıçdaroğlu, the Minister of Environment, Urbanisation and Climate Change Murat Kurum and the General Secretariat of the National Security Council (MGK)* is. This study was conducted with the qualitative research methodology and through primary and secondary sources. The main research question of this study is what are the discourses of the political actors in Türkiye on climate change and how can these discourses be evaluated in the axis of the security approaches of the Copenhagen School? The sub-research questions of the study are; what are Türkiye's policies on climate change? What has been the impact of the discourses and practices of the political actors in Türkiye on climate change on the target group (people living in Türkiye)? In addition, to get the answers to these questions, the conceptual framework for the study was drawn first. After explaining the conceptual discussion of the study and Türkiye's policies on climate change, the discourse and analysis of the political actors in Türkiye on climate change are included in the axis of the security approaches of the Copenhagen School.

In conclusion, the main themes of the discourses of political actors in Türkiye on climate change were threat, insecurity, cooperation, action on climate change, and security. Climate change, which is associated with security, has been incorporated into national security issues, particularly with the National Security Council (NSC) Declaration. As a matter of fact, the emphasis on taking action and fighting as a result of the depiction of climate change as a threat and associating it with security is a sign that the issue has been securitized. It can be said that the NSC, which called for global cooperation on September 30, 2021, had an impact on the approval of the Paris Agreement by the Grand National Assembly of Türkiye (GNAT) on October 6, 2021. Although the association of environmental issues with security is essential in terms of raising awareness of the society and putting forward effective policies, according to the Securitization approach of the Copenhagen School, this situation should not include acts of oppression and violence

and should not harm democratic structures. In addition, the success of the climate change issue, which has been securitized by the NSC, depends on the target group's correct understanding of this issue and the persuasion of the target group. Hence, a successful securitization can be mentioned to the extent that the target group understands and accepts the threat perception. In this context, after the approval of the Paris Agreement in 2021, according to the results of a study on *the Perception of Climate Change and Environmental Issues* in Türkiye; It has been stated that the content of the Paris Agreement, which was announced to the public by President Recep Tayyip Erdoğan, and especially the target of being carbon-neutral by 2053, has not understood by the people living in Türkiye. As a matter of fact, in the research conducted, the rate of those who stated that the forest fires in Türkiye were caused by climate change last year was 14%, and according to the Ak Party voters it was due to terrorism (36%), according to the Republican People's Party (CHP) voters it was because of the want to open to town-planning (27%), and the rate of those who said that it was due to negligence and carelessness has been 20% (İklim Haber.Org & KONDA, 2021). In the results of this research, it was also stated that a large part of the society did not understand climate change and the policies related to it, and they were both confused and polarized. The point to be considered here is to ensure that the main issue is not ignored while the political actors in Türkiye are constructing a political discourse on climate change and environmental problems and to explain climate change to every segment of society with the right and appropriate tools. The depiction of climate change as other military issues that pose a threat to Türkiye's national security will not only fuel polarization in society but also prevent the fight against climate change from succeeding. As a matter of fact, attention is drawn to such a situation in the *Securitization* theory of the Copenhagen School. In particular, the School has advocated that the threatening issue should not be associated with security, instead it should be withdrawn from the security agenda by means of *Desecuritization*, and the issue should be explained with appropriate policies without harming democratic structures.

1. Giriş

Sanayi Devrimi'nden sonra artan nüfus ve enerji ihtiyacı ekosistem üzerinde baskı oluşturmaya başlamıştır. Nitekim artan bu baskı sonucu doğanın, insanın artan ihtiyacına paralel oranda kendisini kolayca yenileyememesi ve ekosistemin bozulmaya başlayan hassas dengesi beraberinde yeni sorunları getirmiştir. Özellikle Sanayi Devrimi'nin olumsuz bir sonucu olarak karbon salım oranları dünya genelinde artmaya başlamış ve bu oran 1950'li yıllarda 6 milyar ton, 1990'lı yıllarda ise 22 milyar tona ulaşmıştır (Ritchie & Roser, 2020). Dolayısıyla hem atmosferdeki sera gazlarının seviyelerindeki değişim hızını tanımlamak hem de bilhassa sera gazlarından kaynaklanan çevresel sorunların çözümüne yönelik çabayı ortaya koymak gittikçe önem arz etmeye başlamıştır. Bu bağlamda 20.yüzyılda giderek belirginleşmeye başlayan çevresel sorunlar, devletlerin çevre politikalarının ve çevresel güvenliğin ulusal ve uluslararası düzeyde tartışılmasına zemin hazırlamıştır (Uysal Oğuz & Atvur, 2021:227-231).

Ülkelerin hızlı sanayileşmesi, dünyanın sınırlı kaynaklarının da hızlı bir şekilde tüketilmesini

kolaylaştırmıştır. Bu durum aynı zamanda insan kaynaklı çevre sorunlarının ortaya çıkmasına da yol açmıştır. Özellikle 1950'li yıllarda çevre sorunlarının artmasıyla birlikte ulusal düzeyde çevre politikalarına yönelik devletler, 1970'ler itibariyle de daha küresel ölçekte birtakım düzenlemelerin yapılması ihtiyacını duymuşlardır. Nitekim 1972 yılında Stockholm'de düzenlenen *Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Çevresi Konferansı*'nda bir araya gelen devletler, burada *BM İnsan Çevresi Bildirisini* kabul etmişlerdir. Bu bildiri kapsamında; hava, toprak, bitki, flora ve fauna dahil olmak üzere dünyanın doğal kaynakları ve özellikle doğal ekosistemlerin temsili örneklerinin uygun ve dikkatli planlama veya yöntemle mevcut ve gelecek nesillerin yararına korunması, dünyanın hayati yenilenebilir kaynaklarının üretme kapasitelerinin korunması, ekonomik ve sosyal kalkınma gerçekleşirken çevrenin mutlaka korunması, çevre tahribatlarının önlenmesi için az gelişmiş ülkelere destek verilmesi ve deniz kirliliğinin önlenmesi gibi konulara yer verilmiştir (UN, 1972:4-5). Diğer yandan 1980'li yıllarda çevresel sorunların sürdürülebilir bir yaşamı *tehdit* edebilir düzeye ulaşabileceği uyarısını yapan bilim insanları bu konuda devletlerin üzerine düşen sorumlulukları almalarını istemiştir (Vural, 2018:20-38). Bu bağlamda 1987'de BM Dünya ve Kalkınma Komisyonu tarafından kabul edilen ve *Ortak Geleceğimiz (Our Common Future)* olarak da bilinen *Brundtland Raporu* ilk defa hem sürdürülebilir kalkınma kavramını hem de çevre ve güvenlik ilişkisini ortaya koymuştur (Vural, 2018:20-38). Ayrıca ilgili rapor, insan kaynaklı çevre sorunlarının önlenmesi için gerekli iş birliklerinin yapılmasını istemekte, küresel bir sorun olan çevre sorunlarının küresel çözümüne ilişkin uluslararası toplumu çevre sorunlarıyla daha etkin bir şekilde mücadele etmeye çağırarak ve uzun vadeli çevre sorunlarına ilişkin ortak algıları ortaya koymaya ve çevreyi korumaya ve geliştirmeye ve ayrıca dünya toplumu için istenilen hedefleri tanımlamaya yardımcı olmaktadır (UN, 1987:11).

1990'lı yıllarda Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte başta iklim değişikliği, yangınlar, su kıtlığı ve biyolojik çeşitliliğin kaybı olmak üzere uluslararası güvenlik sorunları bağlamında değerlendirilmeye başlanan küresel çevre sorunları, devletlerin kaygılarını iyice artırmıştır (Çolakoğlu, 2012:101). Nitekim güvenlikle ilişkilendirilmeye başlanan çevre sorunları, devletlerin askeri güvenlik kadar önem göstermesi gereken bir konu olarak gösterilmiştir. Özellikle Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (*North Atlantic Treaty Organization- NATO*) 1991 tarihli *Stratejik Konseptinde*, Soğuk Savaş döneminin bitmesi ve Sovyet tehdidinin de ortadan kalmasıyla birlikte, güvenlik tanımında köklü değişiklikler yapmıştır ve *Güvenliğe Yeni Bir Yaklaşım* başlığı altında ilk kez güvenliğin savunma, siyasi ve askeri boyutundan ziyade çevresel unsurları da güvenlik alanına dahil etmiştir (NATO, 1991).

1990'lı yıllardan sonra küresel çapta çevresel sorunların daha çok iklim değişikliği ekseninde ele alınması, beraberinde birtakım yeni uluslararası düzenlemeleri getirmiştir. Bu kapsamda Rio de Janeiro'da 1992'de BM Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda bir araya gelen devletler, iklim değişikliğinin etkilerini en aza indirmeyi amaçlayan bir *çerçeve sözleşme* etrafında birleşmişlerdir. Burada BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ni (BMİDÇS) kabul eden devletler, iklim rejiminin

kurulmasını ve sera gazı salımlarının 1990 öncesi seviyeye getirilmesini amaçlamışlardır. Yine BMİDÇS dahilinde 1997 yılında kabul edilen Kyoto Protokolü'nde; sanayileşmiş ve gelişmiş ülkelere bağlayıcı salım azaltım yükümlülükleri getirilerek sorumluluk düzeyleri arttırılmıştır (Akturan-Güner, 2021:1-18). Ancak Kyoto Protokolü'ne yeterince riayet etmeyen devletler, Kyoto Protokolü'nün yerine 2015 yılında Paris'te düzenlenen BMİDÇS 21. Taraflar Konferansı'nda Paris İklim Anlaşması'nı kabul etmişlerdir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2015). Diğer yandan Paris İklim Anlaşması'nın, taraf olan devletleri iklim değişikliği konusunda yasal olarak bağlayıcı kılması bir ilk olduğu gibi aynı zamanda ilgili anlaşma iklim değişikliği sürecinde de bir dönüm noktası olmuştur. Çünkü ilk kez bağlayıcı bir uluslararası anlaşma, iklim değişikliğiyle mücadele ve etkilerine uyum sağlama konusunda gerekli çabayı üstlenmek için tüm ulusları ortak bir amaç etrafında buluşturmuştur (UNFCCC, 2015). Bu bağlamda Paris İklim Anlaşması'na taraf olan devletler, sera gazı salımlarını 2030 yılına kadar 56 milyar ton düşürmeyi ve sıcaklık seviyelerini Sanayi Devrimi öncesi döneme kıyasla 2°C'nin altına düşürmeyi ve tercihen 1,5°C seviyesinde tutmayı hedeflemişlerdir (UNFCCC, 2015). Bunun yanı sıra Türkiye de iklim değişikliği neticesinde ortaya çıkan sorunların çözümü için bölgesel ve uluslararası düzeyde yapılan düzenlemelere taraf olmakta ve ilgili düzenlemelere uymaya çalışmaktadır. Nitekim Türkiye, son olarak 22 Nisan 2016'da imzaladığı Paris İklim Anlaşması'nı 7 Ekim 2021'de onaylayarak gerekli düzenlemelerin iç hukuka uygun hale getirileceği taahhüdünü vermiştir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2021). Diğer yandan Türkiye, 1970'li yıllarla birlikte çevre sorunlarını ülke gündemine dahil etmiş ve bu konuyu 1973 tarihindeki *Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı*'ndan itibaren kalkınma planları çerçevesinde değerlendirmeye başlamıştır (Erdem & Yenilmez, 2017:104). Ayrıca iklim değişikliğine uyum sağlamanın, ekosistemlerin korunması açısından son derece önemli olduğuna vurgu yapan T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2011-2023 yıllarını da kapsayacak şekilde *Türkiye'nin İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı*'ni ortaya koymuştur (T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2012:1). Bu eylem planında, iklim değişikliğinin sürdürülebilir kalkınma için bir sorun olduğu belirtilmiş ve Türkiye'nin yakın gelecekte iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinden dolayı hangi risklerle karşı karşıya kalacağı açıklanmıştır. Nitekim iklim değişikliğine karşı Türkiye'nin uyum stratejisini ortaya koymayı ve kademeli olarak iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini azaltmayı amaç edinen bu eylem planında, temel olarak beş önemli alana odaklanılmıştır. Bunlar; Ekosistem Hizmetleri, Biyolojik Çeşitlilik ve Ormancılık, İnsan Sağlığı, Su Kaynaklarının Kullanımı, Tarım ve Gıda Güvencesi, Doğal Afet ve Risk Yönetimi'dir (T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2012:10). Ayrıca 2012 yılında hazırlanan bu eylem planında, iklim değişikliğine bağlı olarak yıllar içinde Türkiye'de, su kaynaklarının azalacağı, taşkınların artacağı, orman yangınları, kuraklık ve çölleşme benzeri durumların artacağı vurgusu da yer almıştır (T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2012:9-10). Bunun yanı sıra Türkiye'nin, iklim değişikliğiyle mücadele kapsamında ortaya koyduğu hedeflere yönelik olarak hazırladığı *2021 Yeşil Mutabakat Eylem Planı* da hem iklim değişikliğinin çözümüne hem de bölgesel ve küresel iş

birliklerine uyumuna katkı sağlamayı amaç edinmek üzere hazırlanmıştır.

Türkiye coğrafi konumu itibarıyla iklim değişikliğinden en çok etkilenecek bölge olan Akdeniz makro-iklim kuşağında yer almaktadır (TBMM, 2021). Bu bağlamda Türkiye'deki siyasi karar alma mekanizmalarında etkili olan birçok siyasi aktör söylemlerinde iklim değişikliğini *tehdit* olarak adlandırmaktadır. Nitekim Kopenhag Okulu'nun *Güvenlikleştirme* teorisi kapsamında ele aldığı *tehdit* teması ve bu tehdidin siyasi inşa süreci, siyasi karar alıcının ilgili meseleyi güvenlikle ilişkilendirerek hedef kitleyi inandırması ve söylemlerine meşruiyet kazandırmasıyla gerçekleştirilir. Soğuk Savaş sonrası güvenliğin genişleyen ve derinleşen algısıyla birlikte ortaya çıkan ve yeni eleştirel güvenlik çalışmalarından biri olan Kopenhag Okulu, güvenliğin kapsamını genişleterek hem realist/geleneksel güvenlik yaklaşımlarının askeri unsurları ve devlet merkezli sistemi önceleyen güvenlik anlayışına karşı çıkmış hem de neorealist ve konstrüktivist bakış açısıyla güvenliği geniş yelpazede ele almıştır (Buzan vd.,1998:1-7). Kopenhag Okulu'nun önemli temsilcileri olan Barry Buzan, Ole Waever ve Jaap de Wilde güvenliği, *Güvenlikleştirme Teorisi, Güvenlik Dışlaştırma (Desecuritization), Sektörel Analiz ve Bölgesel Güvenlik Kompleksi* bağlamında ele almış ve bunu da daha çok güvenlik kavramsallaştırmasını askeri unsurlara ve devlet merkezli güvenlik yaklaşımlarına dayandıran kişilerin çalışmalarına eleştiri getirerek yapmışlardır (Buzan vd., 1998:1-7). Diğer yandan bu çalışma Türkiye'deki siyasi aktörlerin iklim değişikliğine yönelik söylemlerini Kopenhag Okulu'nun güvenlik yaklaşımları ekseninde analiz etmeyi amaç edinmektedir. Ayrıca bu çalışmanın söylem analizini gerçekleştirmek için seçilen siyasi aktörler, *Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı ve Ak Parti Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum, Milli Güvenlik Kurulu(MGK) Genel Sekreterliği*'dir. Bu çalışma, nitel araştırma yöntemiyle ve birincil ve ikincil kaynaklar üzerinden yapılacaktır. Bu çalışmanın temel araştırma sorusu Türkiye'deki siyasi aktörlerin iklim değişikliğine yönelik söylemleri nelerdir ve bu söylemler Kopenhag Okulu'nun güvenlik yaklaşımı ekseninde nasıl değerlendirilebilir? Çalışmanın alt araştırma soruları ise; Türkiye'nin iklim değişikliğine yönelik politikaları nelerdir? Türkiye'deki siyasi aktörlerin iklim değişikliğine yönelik söylemlerinin ve uygulamalarının hedef kitle (Türkiye'de yaşayan insanlar) üzerindeki etkisi ne olmuştur? Ayrıca bu soruların cevabına ulaşmak için öncelikli olarak kavramsal tartışmanın çerçevesi çizilecektir. Çalışmanın kavramsal tartışmasından ve Türkiye'nin iklim değişikliğine yönelik politikanları ele alındıktan sonra Kopenhag Okulu'nun güvenlik yaklaşımları (*Güvenlikleştirme Teorisi, Güvenlik Dışlaştırma (Desecuritization), Sektörel Analiz ve Bölgesel Güvenlik Kompleksi*) ekseninde Türkiye'deki siyasi aktörlerin iklim değişikliğine yönelik söylemlerine ve analizine yer verilecektir.

2. Kavramsal Tartışma ve Kopenhag Okulu

2.1. Güvenlik Kavramı ve Kopenhag Okulu'nun Güvenlik Yaklaşımı

Güvenlik kavramı, Uluslararası İlişkiler (Uİ) disiplininde literatürdeki kullanımı kanıt gösterilerek az gelişmiş bir kavram olarak nitelendirilmektedir (Buzan, 2015:26). 1980'li yıllardan önce güvenlik üzerine yapılan çalışmaların azlığı ve etkili ve tutarlı bir ekolün olmaması da bu durum üzerinde etkili bir faktör olarak değerlendirilmektedir (Buzan, 2015:27). Yine Uİ disiplininde güvenlik kavramının az gelişmiş olmasının bir diğer kanıtı da bugün güç ve güvenliğin birbirlerinin yerine kullanılabilmeleri değil, bir zamanlar bu şekilde görünmüş olmalarından kaynaklandığı belirtilmektedir (Buzan, 2015:30). Özellikle 1980'li yıllar öncesinde güvenlik kavramının sürekli olarak güç, savunma ve devletle ilişkilendirilmesi bu kavramın gelişmesini engellediği gibi güvenlikle ilişkili konularda devlete önemli bir rol de vermiştir (Waever, 1989:1-5). Diğer yandan Brauch'un genel tanımlamasıyla güvenlik; konulara, bireylere, toplumsal adetlerle değişen tarihsel şartlara ve durumlara uyarlanan temel bir olgudur (Brauch, 2008:2). Aynı zamanda barışla yakından ilgili, devlet-üstü ve devlet-dışı ve ulus-devlet aktörleri için üst düzey tedbirler gerektiren bir değer ve hareket amacıdır (Brauch, 2008:2).

Uİ disiplinindeki realist/geleneksel güvenlik yaklaşımları ekseninde tanımlanan şekliyle ise, uluslararası sistemde güvenlik denilince *devletin* güvenliği anlaşılmaktadır. Nitekim bilindiği üzere *realist perspektifte* uluslararası sistemde başat aktör devletlerdir. Özellikle 1648 Westfalya Barışı ile başlayan ulus-devletleşme süreci beraberinde devletin güvenliğini ve devletin varlığının korunması gerekliliğini ve eğer devlet güvendeyse birey de güvendedir anlayışını doğurmuştur. Realist perspektifte uluslararası sistemde güvenliklerini sağlamak adına her türlü yolu deneyen devletler, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları ile birlikte uluslararası siyasi alanda güvenliğin birincil referans nesnesi olmuşlardır (Çiçekçi, 2012:2). Ancak sürekli olarak değişen ve dönüşen uluslararası sistemle birlikte devletler, Soğuk Savaş sonrası güvenliğin referans nesnesi olmaktan çıkmaya başlamıştır (Çiçekçi, 2012:2). Uluslararası sistemin geçirdiği dönüşümlere paralel olarak 1990 sonrası güvenlik kavramının da kapsamının ve içeriğinin belirli değişimlere uğraması güvenliğe ilişkin farklı tanımlamaları ve yaklaşımları doğurmuştur. Bu bağlamda, Uİ disiplininde *devlet* merkezli realist/geleneksel güvenlik yaklaşımlarına eleştiri getirmeye başlayan eleştirel güvenlik yaklaşımlarından biri olan Kopenhag Okulu, güvenliğin salt devlet merkezli olamayacağını, güvenliğin çok çeşitli konulara uygulanabilen bir politika türü olduğunu belirterek, geleneksel güvenlik yaklaşımlarının güvenliği sadece askeri sektörle sınırlandıran çabasını ve iddiasını da ayrıca reddederler (Buzan vd., 1998:1-7). Bunun yanı sıra Kopenhag Okulu, 1990 sonrası güvenliğin genişleyen algısını; Soğuk Savaş döneminde askeri ve nükleer gibi konuların diğer konulara oranla daha fazla ön planda tutulması neticesinde güvenlik çalışmalarının alanının büyük oranda daralmasından kaynaklanan memnuniyetsizliğe ve 1990 sonrası küresel sistemde artan göç, etnik ve dinsel sorunlar, terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı ve çevre gibi sorunlara bağlamıştır (Buzan vd., 1998: 2-3). Bu sorunlar ışığında güvenlik kavramına yeni

bir bakış açısı geliştiren Kopenhag Okulu tarihsel olarak 1985 yılında Kopenhag Üniversitesi bünyesinde kurulan *Barış ve Çatışma Araştırma Merkezi'nde Avrupa Güvenliği* çalışma grubunun yürüttüğü *Avrupa Güvenliğinin Askeri Olmayan Boyutları* başlıklı projeye kurulmuştur (Çukur, 2020:51-72). Kopenhag Okulu bünyesinde güvenlik yaklaşımını ele alan Barry Buzan, Ole Waever ve Jaap de Wilde güvenlik kavramını hem konstrüktivist hem de neorealist perspektiften açıklayarak ayrıca Uİ disiplinindeki diğer güvenlik çalışmalarından farklılaşmıştır (Çiçekçi, 2012:42-43). Waever ve Buzan tarafından neorealist ve konstrüktivist bakış açısıyla geliştirilen *Güvenlikleştirme, Güvenlik Dışlaştırma (Desecuritization), Sektörel Analiz ve Bölgesel Güvenlik Kompleksi* güvenliğe yönelik çalışmaların yelpazesini genişletmesi ve farklı bir alan yaratması açısından önemlidir. Diğer yandan Buzan ve Waever, güvenlik çalışmalarının ana odak noktasını güvenlikleştirme ve güvenliksizleştirme süreçleri olarak niteleyerek, siyasi karar alıcıların sorunları ve gelişmeleri ne zaman, nasıl ve neden güvenlik sorunlarıyla ilişkilendirdiğini sorgulamış ve analiz etmişlerdir (Waever, 1989:8-9). Aynı zamanda kimin, neyi, hangi koşullar altında güvenleştirmeyi gerçekleştireceğini anlamak ve güvenleleştirme sürecini siyasallaştırma sürecinden ayırt etmek için de inşacı perspektifle olaylara yaklaşmışlardır (Buzan vd.,1998:1-7). Bu bağlamda Buzan ve Waever, *Güvenlikleştirme* ve *Güvenlik Dışlaştırma* gibi iki önemli kavramla güvenliği analiz ettikleri çalışmalarında güvenleştirmeyi şöyle tanımlarlar: Siyasi karar alıcılar ulusal güvenliğe yönelik *tehdit* algılıyorsa ya da ortada bir tehdit yoksa bile siyasi karar alıcıların çıkarlarına ters düşen bir durum varsa siyasi karar alıcılar hedef kitleyi hem söylem hem de eylem yoluyla (söz-edim) etki altına alarak tehdit olarak gösterdikleri duruma meşruiyet kazandırarak siyasi bir inşa süreci gerçekleştirirler (Bilgin, 2010:69-96). Bunu da ilgili durumu *tehdit* ve *tehlike* olarak göstererek aynı zamanda güvenlikle ilişkilendirerek güvenleştirebilirler. Nitekim güvenleştirmede önemli olan söylemler üzerinden hedef kitleyi inandırmak ve olaya meşruiyet kazandırmaktır. Çünkü bilindiği üzere “başarılı bir güvenleleştirme, ancak dinleyicilerin (hedef kitle) konuyu bir güvenlik sorunu olarak kabul etmesiyle başlar (Baysal & Lüleci, 2015:61-96).” Bunun yanı sıra güvenleleştirme yaklaşımına göre ortada sadece olmayan durumlar üzerinden bir tehdit algısı yaratılmaz. Bazen suni yaratımlardan ziyade doğal olarak ortaya çıkan durumlara ilişkin de güvenleleştirme yapılmaktadır (Akgül-Açıkmeşe, 2011:43-73). Güvenleleştirme pratiğinde, tehdit olarak gösterilen olay veya durum güvenlik gündemi içinde tartışılmaktadır ve ilgili duruma ilişkin olağanüstü çaba ve çözümler için meşru bir zemin yaratılmaktadır (Hisarlıoğlu, 2019:1-6). Ayrıca güvenlik gündemine dahil edilen durumun ya da olayın gerçek mi, suni mi olduğu güvenleleştirme pratiğinde sorgulanmaz, asıl odaklandıkları konu ilgili tehdidin söylemle nasıl inşa edildiğidir (Hisarlıoğlu, 2019:1-6). Güvenleleştirme teorisini ortaya koyan Buzan ve Waever, güvenlik gündemine dahil edilerek ulusal güvenliğe yönelik tehdit olarak gösterilen duruma ilişkin siyasi karar alıcının meşru olarak gösterdiği çabasını savunmazlar. Çünkü onlara göre olağanüstü çabalar özgürlüklere yönelik baskı, kısıtlanma ve şiddet durumlarını da meşrulaştıracaktır ve bu yüzden demokratik yapılar zarar görecektir (Eminoğlu & Kalyoncu, 2021:338-340). Onların savunduğu durum, güvenlik alanı

içine dahil edilen tehdidin güvenlik alan dışına çıkartılarak (*Güvenlik Dışılaştırma-Desecuritization*) siyasi alan içinde olağan gündem içinde tartışılmaktadır (Eminoğlu & Kalyoncu, 2021:338-340). Nitekim onlara göre, olağan gündem içinde tartışılan sorun daha iyi algılanacak ve daha iyi çözümler ortaya çıkacaktır (Eminoğlu & Kalyoncu, 2021:338-340). Diğer yandan Barry Buzan güvenliği *Sektörel Analiz* pratiği ekseninde askeri güvenlik, ekonomik güvenlik, siyasi güvenlik, toplumsal güvenlik ve çevresel güvenlik olarak ayırmıştır (Baysal & Lülecı, 2015:61-96). Burada her konu başlığı ve referans nesnesiyle ilgili olarak derinlemesine bir analiz yapan Buzan, bu beş sektör arasındaki ilişkiyi de bütüncül bir bakış açısıyla anlatmıştır (Vural, 2018:20-38). Bu bağlamda Buzan, askeri güvenliğin, devletlerin silahlı saldırı ve savunma yeteneklerinin iki yönlü etkileşimi ve devletlerin niyetlerine ilişkin algılarıyla ilgili olduğunu; siyasi güvenliğin, devletlerin örgütsel istikrarı, hükümet sistemleri ve onlara meşruiyet veren ideolojileriyle ilgili olduğunu; ekonomik güvenliğin, kabul edilebilir refah düzeylerini ve devletin gücünü sürdürmek için gerekli kaynaklara, finansa ve pazarlara erişimle ilgili olduğunu; toplumsal güvenliğin, dil, kültür, din ve ulusal kimliğin kabul edilebilir koşullar içinde sürdürülebilirliğiyle ilgili olduğunu ve çevresel güvenliğin tüm insani girişimlere bağlı olarak yerel ve küresel biyosferin bakımıyla ilgili olduğunu savunmaktadır (Buzan vd., 1998:8) Burada özellikle çevresel güvenliği ayrı bir başlık altında ele alan Buzan, temel olarak insanoğlunun içinde yaşadığı ve bağımlı olduğu gezegeni yerel ve küresel ölçekte koruması gerektiğine dair de bir vurgu yapmaktadır (Yiğittepe, 2022:75). Kopenhag Okulu'nun güvenlik ile ilgili yaklaşımlarından bir diğeri de *Bölgesel Güvenlik Kompleksi*'dir. Güvenlik komplekslerini anarşik düzenin doğal bir ürünü olarak niteleyen Kopenhag Okulu, Bölgesel Güvenlik Kompleksi teorisinin ana argümanını Soğuk Savaş sonrası dünyada uluslararası ilişkilerin daha bölgesel bir karaktere bürüneceği varsayımına dayandırmaktadır (Buzan vd., 1998:9-11). Bu varsayımın ardındaki mantık, iki kutupluluğun çöküşünün küresel düzeydeki temel düzenleyici gücü ortadan kaldırmış olmasıdır. Dolayısıyla Kopenhag Okulu, küresel sistemde iki kutuplu yapının çökmesiyle birlikte büyük güçlerin artık ideolojik rekabetlere girmekten kaçınacağını, kendi çıkarları için daha çok bölgesel iş birliklerine yöneleceğini belirtmektedir (Buzan vd., 1998:9-11). Okul, bölgesel güvenlik terimini kullanırken bir grup devletin kaderleri, coğrafi yakınlıkları, algıladıkları siyasi, çevresel ve askeri tehditleri, dostluk ve düşmanlıkları, kültürel ve ırksal unsurları, ekonomik durumları göz önünde bulundurarak kurdukları güvenlik ilişkileri olarak tanımlamaktadır (Buzan, 2015:158-166). Bu yaklaşıma göre ortak kültür, kimlik, coğrafi ve tarihsel yakınlık ve diğer unsurlar kurulacak bölgesel iş birliği için önem taşımaktadır (Eminoğlu & Kalyoncu, 2021:338-340). Ayrıca Kopenhag Okulu, bölgesel kompleksin kurulmasının bir başka ve önemli nedeninin de iki veya daha fazla devlet arasındaki karşılıklı olarak hissedilen yüksek düzeydeki tehdit ve korkuya bağlanmaktadır (Buzan, 2015:162).

Genel olarak Kopenhag Okulu güvenliği, *Güvenlikleştirme*, *Güvenlik Dışılaştırma (Desecuritization)*, *Sektörel Analiz* ve *Bölgesel Güvenlik Kompleksi* ekseninde ele almaktadır. Burada özellikle Kopenhag Okulu'nun Güvenlikleştirme analizi siyasi aktörün söylemlerinin analizi açısından önem

taşımaktadır. Nitekim *Güvenlikleştirme* teorisine göre alınan kararlar siyaset üstüdür ve radikaldir (Hisarlıoğlu, 2019:1-6). Ayrıca Güvenlikleştirme teorisinde söz-edim üzerinden inşa edilen durum devletin içinde yaşayan her kesim için varoluşsal bir tehdit olarak addedilir ve bu tehdidin ancak siyaset üstü kararlar alınarak lağvedileceğine dair söylemler geliştirilir (Hisarlıoğlu, 2019:1-6). Dolayısıyla güvenlikleştirmeyi gerçekleştiren siyasi aktör kendisine ayrıcalıklı bir pozisyon inşa eder ve asıl çözülmesi gereken sorunun arka planda kalması riskinin ortaya çıkmasına sebep olur.

2.2. Çevresel Güvenlik Kavramı ve Bu Kavrama Yönelik Çalışmalar

İnsanoğlunun artan nüfusu, hızlı sanayileşmesi ve artan enerji ihtiyacına paralel olarak çevreye verdiği zarar birtakım çevresel sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Özellikle en büyük çevresel sorun olarak gösterilen iklim değişikliği, yarattığı olumsuz sonuçlar itibarıyla sürdürülebilir bir yaşamı tehdit etme derecesine gelmiştir (United Nations (UN), 2022). Çevresel sorunların çevresel güvenlik boyutuna evrilmesi süreci 1970'li yıllarda bu sorunun hem yerel hem de uluslararası aktörler tarafından güvenlikle ilişkilendirilmesi yoluyla olmuştur (Kaya & Ilgıt, 2021:175-207). Diğer yandan çevresel güvenlik alanına ilişkin yapılan araştırmalar beraberinde çok yönlü tanımlamaları getirmekle birlikte çevresel güvenliğin henüz herkesin ortak bir paydada bulunduğu bir tanımlanmamıştır. Ancak çevresel güvenlik üzerine çalışmalar yapan araştırmacı Jon Barnett çevresel güvenliği genel olarak; biyosferin işlevsel bütünlüğüne ve dolayısıyla onun birbirine bağımlı insan bileşenine yönelik antropojenik tehditlerin proaktif olarak en aza indirilmesi olarak tanımlamıştır (Barnett, 1997). Başka bir tanımlamaya göre çevre güvenliği, askeri hareketlerden zarar gören çevrenin restorasyonunun ve kaynak kıtlığının iyileştirilmesi, çevresel bozulmanın, sosyal düzensizliğe ve çatışmaya yol açabilecek biyolojik tehditlerin iyileştirilmesini içeren insan-çevre dinamiklerinin durumudur (Zurlini & Müller, 2008). Yine bu konuya dair 1977 yılında *Redefining National Security (Ulusal Güvenliğin Yeniden Tanımlanması)* adlı bir makale yazan Lester Brown, güvenlik konulu meselelerin yalnızca askeri olmadığını aynı zamanda iklime bağlı değişikliklerin de ileride tehdit oluşturabileceğini ve bir *ulusal güvenlik* meselesi haline dönüşebileceğinden bahsetmiştir (Kaya & Ilgıt, 2021:175-207). Bunun yanı sıra Uysal Oğuz ve Atvur çevresel güvenliği, ekolojik temelli sorunlardan kaynaklanan korku, güvensizlik ve istikrarsızlık durumuyla ilişkilendirmişlerdir (Uysal Oğuz & Atvur, 2021:234). ABD Savunma Bakanlığı da çevresel güvenliği; restorasyon, uyum, koruma, kirliliği önleme, çevre güvenliği teknolojisi ve uluslararası faaliyetler olarak tanımlamıştır (US Department of Defense, 1996). Rusya Federasyonu Güvenlik Konseyi ise çevre güvenliğini; doğal çevrenin ve vatandaşların, toplumun, devletin hayatı menfaatlerinin, insan sağlığını, biyolojik çeşitliliği ve ekosistemlerin sürdürülebilir işleyişini ve insanlığın hayatta kalmasını tehdit eden iç ve dış etkilerden, olumsuz süreçlerden ve gelişme trendlerinden korunması olarak açıklamıştır (The Security Council of the Russian Federation, 1997:55).

Uluslararası düzeyde ise çevresel güvenlik terimi ilk kez 1987 tarihli *Brundtland Raporu'nda*¹ kullanılmıştır. Aynı zamanda *Ortak Geleceğimiz (Our Common Future) Raporu* olarak da bilinen bu Rapor, Birleşmiş Milletler çatısı altında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'na hazırlanmıştır (UN, 1987:3). Rapor, gezegendeki birçok türün hem baskı altında hem de daha önce eşi benzeri görülmemiş oranda yok olduğuna vurgu yaparak, türlerin çeşitliliğinin, ekosistemin ve bir bütün olarak biyosferin korunması gerektiğini savunmuştur (UN, 1987:29). Bunun için raporda, hükümetlerden birincil öncelik olarak, çevrenin karşı karşıya olduğu tehlikelerin, yok olma tehdidi altındaki türlerin ve ekosistemin hassas dengesinin daha fazla bozulmaması adına çevreyle ilgili konuların, büyük bir ekonomik ve kaynak sorunu olarak gösterilerek siyasi gündem içinde tartışmaları gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca rapor, hükümetlerden ulusal egemenliğe yönelik siyasi ve askeri tehditler gibi çevresel sorunların da artan etkileri göz önünde bulundurularak yerel, ulusal, bölgesel ve küresel olarak bir güvenlik meselesi olarak gösterilmesini; ancak askeri çözümlerle bunu yapmamları gerektiğini çevresel meselelerin daha çok ekonomik sorun olarak gösterilip çözüm üretmelerini istemiştir (UN, 1987:34). Diğer yandan Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (*North Atlantic Treaty Organization*, NATO), kalıcı amacını ve doğasını, temel güvenlik görevlerini ve değişen bir güvenlik ortamında karşılaştığı fırsat ve zorlukları ana hatlarıyla belirleyen *Stratejik Konseptlerinde* de çevresel sorunların ve iklim değişikliğinin güvenlikle ilişkilendirildiği durumlar mevcuttur (NATO, 1991; NATO, 2022:5-6). NATO özellikle 1991 tarihli *Stratejik Konseptinde*, Soğuk Savaş döneminin bitmesi ve Sovyet tehdidinin de ortadan kalmasıyla birlikte, güvenlik durumunda köklü değişiklikler yapmış ve *Güvenliğe Yeni Bir Yaklaşım* başlığı altında ilk kez güvenliğin savunma, siyasi ve askeri boyutundan ziyade çevresel unsurları da güvenlik alanına dahil etmiştir (NATO, 1991). Ayrıca NATO 2022 *Stratejik Konseptinde* ise, *Stratejik Çevre* başlığı altında iklim değişikliğini kriz ve tehdit çarpanı olarak niteleyerek, müttefik güvenliği üzerinde derin bir etkisi olan zamanımızın belirleyici bir zorluğu olarak göstermiştir (NATO, 2022:5-6). Aynı zamanda iklim değişikliğinin çatışmayı, kırılganlığı ve jeopolitik rekabeti şiddetlendireceği uyarısı yapan NATO, altyapılarının ve varlıklarının iklim değişikliğine karşı savunmasız olduğunu vurgulamış ve NATO müttefiklerini iklim değişikliği tehdidine karşı ortak hareket etmeye, diyaloga ve iş birliğine çağırmıştır (NATO, 2022:5-6). NATO'nun çevre sorunlarını ve özellikle iklim değişikliğini tehdit olarak addedip güvenlikle ilişkilendirmesinin en önemli sebepleri arasında; askeri üsler için tehlike yaratması ve askeri hazırlık çalışmalarını aksatması ve askeri güçlerin aşırı iklim koşullarında daha fazla faaliyet göstermesi zorunluluğu ve afetlerde orduların daha sık çağrılmaya başlanması gösterilebilir (NATO, 2022:6; Thinktech, 2020:5-6).

1990 sonrası küresel çapta çevre ve güvenlik konulu meselelere ilişkin iş birliklerine devam eden devletler, 1992'de Rio de Janeiro'da BM çatısı altında BM Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda (Rio Konferansı) bir araya

gelmişlerdir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 1992). Burada 1972'de Stockholm'deki BM İnsan Çevresi Konferansı'nda kabul edilen bildirgeyi de teyit ederek bildirgenin içeriğini genişleten devletler, 1992'de Rio Bildirisi'ni ve BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ni kabul etmişlerdir (UN, 1992:1-5). Nitekim 1992'de kabul edilen haliyle Rio Bildirisi'nde çevresel meselelerin kapsamı genişletilmiş ve derinleştirilmiştir (Vural, 2018:20-38). Rio Bildirisi'nde, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için çevrenin mutlaka korunması vurgulanmış ve çevre, kalkınma sürecinin ayrılmaz bir parçası olarak gösterilmiştir. Ayrıca Rio Konferansı'nda, dünya ekosisteminin sağlığının ve bütünlüğünün korunması ve eski haline getirilmesi için küresel bir ortaklık ruhu içinde iş birliği yapılması kararı alınmıştır (UNFCCC, 1992:9-10). BM, Eylül 2000'de New York'ta gerçekleştirdiği *Binyıl Zirvesi*'nde ise, 21. yüzyılın değişen gerçekleri ve ihtiyaçları için yeni bir kalkınma stratejisi belirlemiş ve burada küresel iklim değişikliğinin olumsuz etkileri ve yenilenebilir enerji kaynaklarının faydaları konu edilmiş ve çevre ve sürdürülebilir kalkınma yoğun olarak tartışılan meselelerden biri olmuştur (UN, 2000:1-9). Nitekim Binyıl Zirvesi sonunda 189 üye devlet tarafından kabul edilen *Binyıl Bildirisi*'yle, tüm insanlığın, insanın faaliyetleri tarafından telafisi mümkün olmayan bir şekilde bozulmaya ve kaynakları artık insanın ihtiyaçlarını karşılamaya yetmeyen bir gezegene mahkum edilmemesi için üst düzey çabanın verilmesi ve sürdürülebilir kalkınma ilkelerinin ulusal mevzuata ve programlara uygun hale getirilmesi ve çevresel sorunlardan kaynaklanan kayıpların azaltılması hedeflenmiştir (UN, 2000:6; T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2000). Ayrıca 2015'te New York'ta BM Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde tekrar bir araya gelen 150 devlet *Gündem 2030: BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri* kapsamında 2000 yılındaki *Binyıl Kalkınma Hedefine* istinaden ek yeni 17 hedef ve 169 alt hedef kararı almışlardır (UN, 2015: 1; T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2015). 2015'te New York'ta gerçekleştirilen bu zirvenin önemli hedefleri arasında, çevreyi korumak ve iklim değişikliği tehdidine karşı mücadele etmek, şimdiki ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarını destekleyebilmek ve doğal kaynakların sürdürülebilirliğini bir şekilde yönetmek bulunmaktadır (UN, 2015:2). Bu bağlamda çevresel güvenlik gündemi içinde değerlendirilen iklim değişikliği, kuraklıkla mücadele, sürdürülebilir şehirler ve biyoçeşitliliğin korunması gibi durumlara devletlerin daha fazla eğilmesi ve alınan kararlara riayet etmeleri istenmiştir (UN, 2015:1-35).

Diğer yandan Üİ disiplininde yeni eleştirel güvenlik çalışmaları içinde yer alan Kopenhag Okulu, *Sektörel Analiz* pratiği ekseninde çevresel güvenliği ayrı bir başlık altında ele alarak sektörler arasındaki etkileşime ve ilişkiye yer vermiştir (Uysal Oğuz & Atvur, 2021:234-235). Çevresel güvenlik konusuna ayrı bir önem atfeden Kopenhag Okulu, çevresel sorunların güvenlikle ilişkilendirilmesini temel olarak, 1990 sonrası uluslararası sistemin değişen yapısıyla birlikte güvenlikle ilişkili kurumların çevre, ekonomi, göç gibi konuları da askeri sorunlar gibi tehdit olarak görüp güvenlikle ilişkilendirmesi neticesinde olduğunu belirtmiştir (Waever, 2002:11-12).

¹ Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (WCED), 1987 yılında *Ortak Geleceğimiz* başlıklı bir rapor yayınlamıştır. Rapor, Komisyonun başkanı Gro Harlem Brundtland'dan sonra *Brundtland Raporu* olarak da bilinmeye başlamıştır. Komisyonun temel amacı; 2000 yılı ve sonrasında

sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak ve uzun vadeli çevresel stratejiler geliştirmektir. Ayrıca, uluslararası toplumun çevre sorunlarıyla daha etkin bir şekilde başa çıkabileceği yolları ve araçları ortaya koymaktır (UN, 1987:11).

Nitekim Kopenhag Okulu'na göre, çevresel ve ekolojik güvenliğin kavramsal yeniliğine yönelik argümanların merkezinde, harekete geçirme potansiyeli vardır ve ulusal güvenlik kavramı, toplumsal ve politik seferberlik aracı olarak muazzam bir güce sahiptir ve bu nedenle güvenlikle ilişkili kurumların çevre konularını da güvenlik gündemine almalarının bariz nedeni, ortaya çıkan tehditlerin olası büyüklüğüdür ve onlara acil ve benzeri görülmemiş tepkiler verme ihtiyacıdır (Waever, 2002:11-14). Dolayısıyla gerek çevre aktivistlerinin gerek güvenlikle ilgili kurumların güvenlik etiketini kullanarak çevre ile ilgili sorunları da ulusal güvenlik sorunu gibi gösterip, sorunun çözümüne ilişkin süreci hızlandıracağı düşüncesi, Kopenhag Okulu'na göre mantıklı bir düşünce değildir (Waever, 2002:11-14). Bu bağlamda Kopenhag Okulu, küresel sistemde artan çevresel sorunların siyaset üstü çabalarla güvenleştirelmemesini daha çok güvenlik dışılaştırma pratiği ekseninde tehdit olarak gösterilen durumun güvenlik alanından çıkartılarak olağan gündem içinde değerlendirilmesini önermektedir (Eminoğlu & Kalyoncu, 2021:338-340). Nitekim çevre temalı meselelerin güvenlik alanına dahil edilmesi doğanın tehdit olarak gösterilmesine ve devletlerin bir güvenleştirme sürecine girmesine neden olacaktır (Uysal Oğuz & Atvur, 2021: 238). Ayrıca devletlerin güvenleştirme sürecine girmeleri asıl mesele olan ekolojik tahribatı hızlandıran durumların önemsenmemesi riskini de artıracaktır (Uysal Oğuz & Atvur, 2021:238). Kopenhag Okulu'nun bu duruma ilişkin bir diğer önerisi, devleti savaşla benzerlikten türetilen olağanüstü hal yetkileriyle donatmaktansa, çevre sorunlarının ekonomik alanın bir parçası olarak görüp; üreticilerin, tüketicilerin, vergi görevlilerinin ve ekonomistlerin çevresel maliyetlerini, muhasebe faaliyetlerine dahil ederek, bu durumu uzun vadede avantajlı bir yöne çevirmektir (Waever, 2002:14).

2.2.1. İklim Değişikliği ve İklim Güvenliği

İklim değişikliği, atmosferdeki sera gazlarının artması sonucunda hava düzenlerindeki ve sıcaklarındaki uzun vadeli değişimleri ifade eder (UN, 2022). Sanayi Devrimi'nden bu yana insanlar tarafından kullanılan kömür, petrol ve doğalgaz gibi fosil yakıtlar iklim değişikliğine sebep olan temel itici güçlerdir. Nitekim yanan bu fosil yakıtlar dünyayı sararak ısıyı hapseder ve sera gazı emisyonu üretir. En önemli sera gazı emisyonları olarak bilinen karbondioksit ve metan iklim değişikliğine sebep olmakta ve ekosistemin düzenli işleyişinde aksaklıklara yol açmaktadır (UN, 2022). İklim değişikliğinin sebep olduğu; orman yangınları, kuraklık, hastalıkların yayılması, okyanusların ısınması, buz levhalarının küçülmesi, ekstrem olayların artması, okyanus asitlenmesi, yükselen deniz seviyeleri ve azalan biyoçeşitlilik yıllar ilerledikçe insan hayatı için tehlikeli boyutlara erişmektedir (Rahmstorf & Schellnhuber, 2020:61-86; NASA, 2022). Nitekim iklim güvenliği bağlamında değerlendirilmeye başlanan iklim değişikliği ve etkileri; doğal ekosistemleri, ekonomileri, insan güvenliğini ve toplumları tehdit ettiği düşüncesiyle güvenlikle ilişkili alanlara dahil edilmektedir (Thinktech, 2020:4). Bu bağlamda iklim güvenliği, çevresel güvenliğin bir alt başlığı altında incelenmekte ve temel olarak iklim sistemindeki değişikliklerin doğrudan ve dolaylı olarak dünyadaki tüm toplumlar için risk oluşturması manasında kullanılmaktadır (Mobjörk, 2016:3). Dolayısıyla iklim değişikliğinin yol açacağı derin riskleri göz önünde

bulunduran bilim insanları, iklim değişikliğini bir güvenlik riski olarak ele almaktadırlar (Mobjörk vd., 2016:3). Ayrıca küresel iklim değişikliğinin etkileri hissedilmeye başlandıkça insanoğlunun gıda üretiminin, temiz suya ve gıdaya erişiminin zorlaşabileceği; sağlığının, barınmasının ve güvenliğinin etkilenebileceği uyarısını yapan bilim insanları, devletler tarafından iklim değişikliğinin etkilerinin azaltılması amacıyla yapılan düzenlemelerin başarısız olması noktasında toplumlar arasında şiddetli çatışmaların olabileceğini ve yeni bir mülteci probleminin de ortaya çıkabileceğini düşünmektedirler (UN, 2022; Thinktech, 2020:4). İklim değişikliğinin özellikle insanın geçim kaynakları ve faaliyetleri üzerinde geniş kapsamlı etkilerinin olacağı düşüncesi, 1990'lı yıllardan bu yana politika yapıcılar ve araştırmacılar tarafından geniş bir şekilde ele alınmaktadır. Yapılan araştırmalar ve ortaya koyulan raporlar, iklim sisteminin insan faaliyetleri neticesinde değiştiği ve değişim sebebiyle iklimin dünya çapındaki olumsuz etkilerinin devam edeceği ve dolayısıyla etkili politikaların ortaya koyulmasının önemli olduğu; ancak güvenlik alanı içine dahil edilirken daha dikkatli olunması, iklim değişikliğinin askeri tehditler gibi gösterilmemesi vurgusu yapılmıştır (Mobjörk vd., 2016:3-5).

Diğer yandan insan faaliyetleri neticesinde doğaya salınan karbondioksit ve metan gazlarının azaltılmasına yönelik ve küresel iklim değişikliğinin çözümüne ilişkin gerek bölgesel gerek uluslararası çok yönlü iş birlikleri yapılmaktadır. Bu iş birlikleri kapsamında kabul edilen en temel belgeler bilindiği üzere 1992 BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS), 1997 Kyoto Protokolü ve 2015 Paris İklim Anlaşması'dır (Uysal Oğuz & Atvur, 2021:252). 1992 Rio Zirvesi neticesinde kabul edilen BMİDÇS'de, insan faaliyetlerinin atmosferdeki sera gazı konsantrasyonlarını önemli ölçüde arttırdığı ve bu artışın ortalama olarak dünya yüzeyinde ve atmosferde ek bir ısınmaya yol açtığı ve doğal ekosistemleri ve insanlığı olumsuz etkileyebileceği endişesi yer almıştır (UNFCCC, 1992:2-6). Dolayısıyla BMİDÇS'de, atmosferdeki sera gazı emisyonlarının dengelenmesi ve iklim sistemi üzerindeki antropojenik tehlikelerin azaltılması için, taraf olan devletlerin iklim değişikliğinin etkilerini öngörmesi, önlemeyi amaç edinmesi ve ihtiyati tedbirler alması gerektiği belirtilmiştir (UNFCCC, 1992:9-10). Ayrıca BMİDÇS'de, tarafların atmosferdeki sera gazı emisyonlarını dengelemek, sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak ve iklim sistemi üzerindeki antropojenik tehditleri azaltmak için, ekonomik kalkınmanın sağlanması ve ekonomik kalkınmanın aynı zamanda ulusal programlarla bütünleştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır (UNFCCC, 1992:9-10). BMİDÇS'de iklim değişikliğiyle mücadele kapsamında ve sürdürülebilir ekonomik büyümenin sağlanması noktasında taraf ülkelerden, gelişmekte olan ülkelerin meşru önceliklerini dikkate almaları ve sosyal ve ekonomik kalkınma üzerindeki olumsuz etkilerin kaldırarak koordineli bir şekilde hareket etmeleri de istenmiştir (UNFCCC, 1992:2). Diğer yandan BMİDÇS kapsamında 1997 yılında kabul edilen Kyoto Protokolü'nde taraf ülkelere, metan emisyonlarının sınırlandırılması ve/veya azaltılması, yenilenebilir enerji biçimlerinin ve çevreye duyarlı ileri ve yenilikçi teknolojilerin araştırılması ve teşvik edilmesi, geliştirilmesi ve kullanımının artırılması talep edilmiş ve aynı zamanda Protokol'ün amacına aykırı

olarak sera gazı yayan tüm sektörlerde; mali teşviklerin, vergi ve harç maliyetlerinin ve sübvansiyonların aşamalı olarak azaltılması ve kaldırılması kararlaştırılmıştır (UNFCCC, 1998:2-5). Ancak Kyoto Protokolü, taraflara 2005 yılına kadar Protokol kapsamındaki taahhütleri yerine getirmelerini istemiş de, taraf ülkeler sanayileşmiş ve gelişmiş ülkelere bağlayıcı salım azaltım yükümlülüklerini de içeren taahhütleri istenilen zamanda ve düzeyde yerine getirememiştir. Bu duruma binaen hem Kyoto Protokolü'ndeki taahhütleri tekrar ele almak ve uygulamaya çalışmak hem de yeni ve acil hedeflerle küresel emisyonlarda derin azalmaları gerçekleştirmek için devletler, 2015 yılında Paris İklim Değişikliği Konferansı'nda bir araya gelerek Paris İklim Anlaşması'nı kabul etmişlerdir (UNFCCC, 2015:1-2). Paris Anlaşması, iklim değişikliği konusunda yasal olarak bağlayıcı bir uluslararası anlaşma olmakla birlikte küresel iklim değişikliği sürecinde bir dönüm noktasıdır; çünkü ilk kez bağlayıcı bir anlaşma, iklim değişikliğiyle mücadele ve etkilerine uyum sağlama noktasında iddialı çabalar üstlenmek için tüm ulusları ortak bir amaçta buluşturmuştur (UNFCCC, 2015). Ayrıca anlaşmaya taraf olan devletler küresel ısınmayı sanayi öncesi seviyelere kıyasla 2°C'nin altında ve tercihen 1,5°C ile sınırlamayı amaç edinmişlerdir (UNFCCC, 2015:2). Anlaşmada, iklim değişikliğinin insan toplulukları ve gezegen için acil ve potansiyel olarak geri döndürülemez bir tehdit olduğu ve bu nedenle tüm ülkeler tarafından mümkün olan en geniş iş birliğinin ve küresel sera gazı emisyonlarının azaltılmasını hızlandırmak amacıyla etkili ve uygun bir uluslararası müdahalenin gerçekleştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır (UNFCCC, 2015:2). Diğer yandan anlaşmanın, hedeflerine ulaşabilmesi ve sera gazı emisyonlarının etkili bir şekilde azaltılması için 2020 yılından itibaren her beş yılda bir taraf ülkelerden ulusal katkı beyanlarını (NDC) sunmaları istenmiş ve ihtiyacı olan ülkelere mali, teknik ve kapasite geliştirme desteği de verileceği bildirilmiştir (UNFCCC, 2015:7-14).

3. Türkiye'nin Çevre ve İklim Değişikliği Politikaları

Türkiye'nin coğrafi konumu sebebiyle iklim değişikliğinden en çok etkilenecek ülkelerden biri olarak gösterilmesi Türkiye'nin konuyla alakalı olarak yapılan bölgesel ve uluslararası düzenlemelere uyumunu zorunlu kılmaktadır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2021). Bu kapsamda Türkiye ilk olarak, 1970'li yıllarda çevre sorunlarını ülke gündemine dahil etmiştir ve bu konuyu 1973 tarihindeki *Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndan*² itibaren kalkınma planları çerçevesinde değerlendirmeye başlamıştır. Nitekim 1973-1977 *Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda* çevre sorunlarını ayrı bir başlık altında ele alan Türkiye, çevre-insan ilişkilerinin rasyonel bir dengede sürdürülebilmesi için sosyal ve ekonomik kalkınmanın önemine vurgu yaparak, çevrenin korunması ve geliştirilmesi için uluslararası düzeydeki gelişmelerin izlenip değerlendirileceğini ve bu çerçevede çevre sorunlarıyla ilgili uluslararası araştırma ve değerlendirme çalışmalarına

katılacaklarını belirtmiştir. Ayrıca Türkiye'nin artan sanayi faaliyetleri neticesinde çevre kirliliğinde de bir artışın yaşanacağını, bu sebeple sanayi faaliyetlerinden dolayı çevre kirliliğinin önlenmesi için de çalışmaların yapılacağı vurgulanmıştır (DPTM, 1973:866). Ancak Türkiye, 1990'lı yıllarda küresel iklim değişikliğine sebep olan sera gazı emisyonlarında çok fazla payı olmadığı gerekçesiyle, uluslararası ölçekte konuyla alakalı yapılan iş birliklerine taraf olmamıştır (WWF, 2022). Nitekim 1961-2007 yılları arasında toplam ekolojik ayak izinin artması ve özellikle karbon ayak izinde büyük bir artışın yaşanması ve sera gazı emisyonlarında 1990 yılına göre %115 artışla 2010 yılında 401,9 milyon tona ulaşması Türkiye'nin sera gazı emisyonlarında dünya liderleri arasına girmesine neden olmuş ve uluslararası alanda yapılan iş birliklerine dahil olmasını zorunlu kılmıştır (WWF, 2022). Bu bağlamda Türkiye son yirmi yıldır, sera gazı emisyonlarındaki artan payı ve iklim değişikliği özelinde ortaya çıkan çevresel tehditler sebebiyle hem bölgesel hem de uluslararası iş birliklerine dahil olmaktadır (Kaya & Ilgıt, 2021:175-207). Diğer yandan Türkiye bir OECD (*Organisation for Economic Co-operation and Development*) ülkesi olarak, iklim değişikliği bağlamında BM bünyesinde hazırlanan 1992 Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin (BMİDÇS) Ek-1³ ve Ek-2⁴ listelerine dahil edilmiştir (T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 1992). Ancak Türkiye Ek-1 ve Ek-2 listelerinde geçen yükümlülükleri sanayileşmeye geç başlamasından ve Gayri Safi Milli Hasılasının (GSMH) diğer ülkelere nazaran daha düşük olmasından dolayı uzun bir süre BMİDÇS'ye taraf olmamıştır (Kaya & Ilgıt, 2021:175-207). Daha sonra, 2001'de Marakeş'te gerçekleştirilen 7. Taraflar Konferansı'nda (COP7) alınan 26/CP.7 sayılı Kararla Türkiye'nin diğer EK-1 Taraflarından farklı konumu tanınarak, adı BMİDÇS'nin EK-2 listesinden çıkarılmış fakat EK-1 listesinde kalmıştır. Türkiye 24 Mayıs 2004'te 189. Taraf olarak BMİDÇS'ne katılmıştır (T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2004). Bu kapsamda "Türkiye, Ek-1 kapsamında olup özel şartları Taraflar Konferansı kararlarıyla kabul edilmiş tek ülkedir (Akturan-Güner, 2021:1-18)." Diğer yandan 1997 tarihinde BMİDÇS kapsamında Kyoto Protokolü kabul edilmiş ve "Türkiye 5386 Sayılı Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine Yönelik Kyoto Protokolüne 26 Ağustos 2009 tarihinde taraf olmuştur (T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2009)." Bilindiği üzere Türkiye, 1997'de BMİDÇS'ye taraf değildi ve bu yüzden "Protokol kabul edildiğinde BMİDÇS tarafı olmayan Türkiye, EK-1 Taraflarının sayısallaştırılmış salım sınırlama veya azaltım yükümlülüklerinin tanımlandığı Protokol EK-B listesine dâhil edilmemiştir. Dolayısıyla, Protokol'ün 2008-2012 yıllarını kapsayan birinci yükümlülük döneminde Türkiye'nin herhangi bir sayısallaştırılmış salım sınırlama veya azaltım yükümlülüğü bulunmamaktadır (T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2021)." Nitekim Türkiye'nin 2008-2012 yılları arasında sera gazı salım yükümlülüğünün

²1973-1977 yıllarını kapsayan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, Türkiye'nin dış kaynaklara bağımlılığının azaltılması, sanayileşmenin özellikle yatırım ve ara mal sektörlerinde hızlandırılması ve gelir seviyesinin artırılması amacıyla Türkiye Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (DPTM) tarafından hazırlanmıştır (DPTM, 1973).

³Ek-1 Tarafları, 1992 yılında OECD (Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü) üyesi olan sanayileşmiş ülkeleri ve ayrıca Rusya Federasyonu,

Baltık Devletleri ve birkaç Orta ve Doğu Avrupa Devleti dahil olmak üzere geçiş ekonomisi olan ülkeleri içerir (UNFCCC, 1992)."

⁴Ek-2 Tarafları, EK-1'deki OECD ülkelerinden oluşur. Geçiş ekonomisi olan ülkeleri kapsamaz. EK-2 Tarafları, gelişmekte ve geçiş ekonomisinde olan ülkelere iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşılık gerekli mali kaynakları sağlamayı kabul eder (UNFCCC, 1992)."

bulunmaması *Temiz Kalkınma Mekanizması* kapsamında gerçekleştirilen teknoloji ve finans transferleri ile esneklik mekanizmalarından yararlanamamasına ve uluslararası diploması sürecine geç entegre olmasına neden olmuştur (Kaya & Iğıt, 2021:187). Ancak Türkiye'nin her ne kadar iklim değişikliği meselesine ilişkin çabası zaman zaman sekteye uğrasa da bu konuya yönelik çalışmaları devam etmektedir. Ayrıca Türkiye 2015 senesinde BMİDÇS kapsamında kabul edilen Paris İklim Anlaşması'nı 22 Nisan 2016 tarihinde imzalamış ve 6 Ekim 2021'de onaylayarak 7 Ekim 2021'de Resmi Gazete'de yayımlanmıştır (TBMM, 2021). Bu bağlamda Türkiye'nin, Paris İklim Anlaşması'nı onaylamasına ilişkin temel gerekçesi şu şekildedir: "...Ülkemiz, coğrafi konum olarak iklim değişikliğinin olumsuz sonuçlarından en fazla etkilenen bölgelerden biri olan Akdeniz makro-iklim kuşağında yer almaktadır. Türkiye Cumhuriyeti tarafından Paris Anlaşması'nın onaylanması, Anlaşmanın hedeflerine ulaşılması ve bu hususta küresel iş birliğine dahil olunması bakımından önem arz etmektedir (TBMM, 2021)." Diğer yandan iklim değişikliğine uyum sağlamanın, ekosistemlerin korunması açısından son derece önemli olduğuna vurgu yapan T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2011-2023 yıllarını da kapsayacak şekilde *Türkiye'nin İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı*'ni ortaya koymuştur (T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2012:1). Bu eylem planında, iklim değişikliğinin sürdürülebilir kalkınma için bir sorun olduğu belirtilmiş ve Türkiye'nin yakın gelecekte iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinden dolayı hangi risklerle karşı karşıya kalacağı açıklanmıştır. Nitekim iklim değişikliğine karşı Türkiye'nin uyum stratejisini ortaya koymayı ve kademeli olarak iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini azaltmayı amaç edinen bu eylem planında, temel olarak beş önemli alana odaklanılmıştır. Bunlar; Ekosistem Hizmetleri, Biyolojik Çeşitlilik ve Ormanlık, İnsan Sağlığı, Su Kaynaklarının Kullanımı, Tarım ve Gıda Güvencesi, Doğal Afet ve Risk Yönetimi'dir (T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2012:10). Ayrıca 2012 yılında hazırlanan bu eylem planında, iklim değişikliğine bağlı olarak yıllar içinde Türkiye'de, su kaynaklarının azalacağı, taşkınların artacağı, orman yangınları, kuraklık ve çölleşme benzeri durumların artacağı vurgusu da yer almıştır (T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2012:9-10). Nitekim Temmuz 2021'de Antalya'nın Manavgat ilçesinde başlayan ve birçok şehre yayılan orman yangınları ve Ağustos 2021'de Bartın, Sinop ve Kastamonu şehirlerindeki sel ve taşkınlar bu bağlam üzerinden değerlendirilebilir.

İklim değişikliğinin Türkiye üzerindeki etkilerinin incelendiği birçok ulusal ve uluslararası bilimsel çalışmada, Türkiye'nin yakın gelecekte daha sıcak, daha kurak ve yağışlar açısından belirsiz bir iklim yapısına sahip olacağı uyarısı, Türkiye'nin uluslararası düzenlemelere dahil olmasını ve ulusal eylem planları ortaya koymasını gerekli kılmıştır. Nitekim Türkiye'nin iklim değişikliğine yönelik eylem planlarında iklim değişikliği karmaşık ve çok yönlü bir mesele olarak gösterilmiş ve bu mesele birçok yönden *tehdit* barındıran bir durum olarak belirtilmiştir (T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2012). Eylem planında bu tehditle mücadelede ise öncelikle Türkiye'nin iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine uyumunun sağlanması, refah düzeyinin artırılması, ileri ve

yeni teknolojik kaynakların geliştirilmesi vurgulanmıştır (T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2012). Diğer yandan Türkiye'nin gerek bölgesel gerekse küresel nitelikte oluşturulan düzenlemelere dahil olması iklim değişikliğinin küresel çözümü açısından önemlidir. Özellikle Türkiye'nin iklim değişikliğiyle mücadele kapsamında ortaya koyduğu hedeflere yönelik olarak hazırladığı *2021 Yeşil Mutabakat Eylem Planı* hem iklim değişikliğinin çözümüne hem de bölgesel ve küresel iş birliklerine uyumuna katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda Türkiye'nin 2021 Yeşil Mutabakat Eylem Planı'nda iklim değişikliğiyle mücadele kapsamında hazırladığı hedefler şu şekildedir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2021):

Türkiye'nin İklim Değişikliği ile Mücadele Raporu ve 2023-2030 İklim Değişikliği Eylem Planı ve 2050 İklim Değişikliği Stratejisi hazırlanacaktır. Paris Anlaşması'na yönelik ülkemizin pozisyonu, ülkemizin uluslararası finansmana ihtiyacı da dikkate alınarak çok boyutlu bir şekilde değerlendirilecektir. İklim değişikliğinin çölleşme ve arazi tahribatıyla birlikte biyolojik çeşitlilik ve ekosistemler üzerindeki etkilerinin belirlenmesine ve uyum ile azaltım tedbirleri almayı yönelik AR-GE projeleri ve çalışmalar yürütülecektir. İklim değişikliği neticesinde muhtemel kıyı ve tatlı su kaybının belirlenmesi ve kıyılar ile göl ve/veya sulak alanlar için doğa temelli iklim değişikliğine uyum tedbirleri ortaya konması sağlanacaktır. Arazi Tahribatının Dengelenmesi (ATD) yaklaşımının ulusal yatırım programları içerisinde yer alması sağlanacak, karar destek mekanizması geliştirilecek ve ATD hedefleri güncellenecektir. Arazi tahribatının yüksek olduğu alanlarda ATD prensibiyle planlama ve uygulama yapılacak ve yaygınlaştırma çalışmaları yürütülecektir. Karbon stoklarının artırılmasına katkı sağlanacak ve karbon stoklarının artırılmasına ilişkin araştırma faaliyetleri gerçekleştirilecektir. Sürdürülebilir tarım teknikleri ile ilgili eğitimler verilecek, bu konuda AR-GE projelerinin yürütülmesi ve uygulamaların yaygınlaştırılması sağlanacaktır. Arazi uygulamalarında doğa temelli yaklaşımı esas alan çalışmalar artırılacaktır.

Türkiye'nin iklim değişikliğiyle mücadele kapsamında hazırladığı 2021 Yeşil Mutabakat Eylem Planı, Avrupa Birliği'nin (AB) 11 Aralık 2019'da ilan ettiği AB Yeşil Anlaşması'na uyum ve AB üye ülkelerle daha yakın iş birliğinin sağlanmasına yönelik atılan önemli adımlardan bir tanesidir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2021). Aynı zamanda 2021 yılı itibarıyla de Paris Anlaşması'nı onaylayan Türkiye, iklim değişikliğinin çözümüne ilişkin hem bölgesel hem de küresel iş birliklerine dahil olarak uluslararası sistemde aktif bir rol almaktadır.

4. Kopenhag Okulu'nun Güvenlik Yaklaşımları Bağlamında, Türkiye'deki Siyasi Aktörlerin İklim Değişikliğine Yönelik Söylemlerinin Analizi

Çalışma çerçevesinde oluşturulan söylem analiz tablosunda (Tablo 1), Türkiye'deki siyasi aktörlerin iklim değişikliğine yönelik söylemlerinde ön plana çıkan temalar *tehdit*, *güvensizlik*, *iş birliği*, iklim değişikliğine karşı *harekete geçme* ve *güvenlik* olmuştur. Burada özellikle *MGK Bildirisi* yle güvenlikle ilişkilendirilen iklim değişikliğinin, ulusal güvenlik meselelerinin içine dahil edildiği görülmektedir. Nitekim iklim değişikliğinin tehdit olarak gösterilmesi ve güvenlikle ilişkilendirilmesi neticesinde harekete geçme ve mücadele etme vurgusu meselenin

güvenleştirildiğinin bir işaretidir. Özellikle 30 Eylül 2021’de küresel düzeyde iş birliği çağrısı yapan MGK’nın, Türkiye’nin 6 Ekim 2021’de Paris Anlaşması’nı onaylamasına etki yaptığı söylenebilir. Diğer yandan çevresel meselelerin güvenlik ile ilişkilendirilmesi toplumun bilinçlenmesi ve etkili politikaların ortaya koyulması bakımından önem arz etse de Kopenhag Okulu’nun *Güvenleştirme* yaklaşımına göre bu durumun baskıya ve şiddete yönelik eylemleri içermemesi ve

demokratik yapılara zarar vermemesi gerekmektedir (Eminoğlu & Kalyoncu, 2021:339). Ayrıca MGK tarafından güvenleştirilen İklim değişikliği meselesinin başarıya ulaşması hedef kitlenin sorunu doğru anlamasına ve ikna edilmesine bağlıdır. Nitekim hedef kitle tehdit algısını anladığı ve kabul ettiği ölçüde *başarılı* bir güvenleştirmeden bahsedilebilir (Baysal & Lüleci, 2015:61-96)

Tablo 1. Türkiye’deki Siyasi Aktörlerin İklim Değişikliğine Yönelik Söylemlerinin Analizi

Türkiye’de İklim Değişikliğine Yönelik Söylemleri Olan Siyasi Aktörler	Kopenhag Okulu’nun Güvenlik Yaklaşımları
(Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı ve Ak Parti Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği).	(Güvenleştirme, Güvenlik Dışlaştırma, Sektörel Analiz, Bölgesel Güvenlik Kompleksi)
<p>Recep Tayyip Erdoğan’ın İklim Değişikliğine Yönelik Söylemleri</p> <ul style="list-style-type: none"> • “Tabii afetler çevreye ve ekosisteme verdiği zararların yanında insanların can ve mal güvenliğini de doğrudan <i>tehdit</i> ediyor. Şu gerçeği hepimiz biliyoruz; tabiattaki her şey zincirin halkaları gibi birbirine bağlıdır. Tahrip olan biyolojik çeşitlilik, kirlenilen çevre, yok olan gıda ve su demektir (Anadolu Ajansı, 2021).” • “Medeniyetler beşiği olan Akdeniz’i büyük bir mülteci kabristanına çeviren sebeplerden biri de çevrenin tahrip olmasıdır. Geleceğimizi etkileyen bu <i>tehdit</i> karşısında elbette öncelikle adım atması gerekenler iklim değişikliğine yol açan sıkıntıların ortaya çıkmasında tarihi mesuliyeti bulunanlardır. Ancak iklim değişikliği ve çevre kaynaklı sorunlarla mücadele sadece belli ülkelere havale edilemez. Ekonomik gücü, coğrafi konumu, tarihi sorumluluğu ne olursa olsun tüm ülkelerin elini taşın altına koyması şarttır (Anadolu Ajansı, 2021).” • “Şayet etkin önlemler alınmaz ve sera gazı emisyonları artırmayı sürdürürse, yüzyılımızın sonunda deniz seviyelerinin 1 metreden fazla yükselmesi bekleniyor. Böyle bir yükseliş, kıyı şehirlerinin ve ada devletlerinin önemli bir bölümünün haritadan silinmesi demektir. Tabii bu durum beraberinde yeni ve devasa kitlelerden oluşan göç dalgalarını da getirecektir. Dikkatinizi çekmek istiyorum, saydığım tüm bu sorunlar sadece sıcaklıktaki 1,1 santigratlık artışla ortaya çıkmıştır. Bu artış 1,5 santigrada, 2 santigrada ve daha fazlasına yükseldiğinde nelerle karşılaşabileceğimizin takdirini sizlere bırakıyorum (Anadolu Ajansı, 2021).” 	<p>Recep Tayyip Erdoğan’ın Söylemlerinin Analizi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Recep Tayyip Erdoğan’ın söylemlerinde iklim değişikliği <i>tehdit</i> barındıran önemli bir çevresel sorun olarak addedilmektedir. Tehdide yönelik siyasi bir söylem inşa gerçekleştirilmektedir. • Nitekim <i>Güvenleştirme</i> pratiğinin önemli bir ifadesi olan <i>tehdit</i> ve tehdidin söylemle inşası, siyasi aktörün toplumu ikna etmesi ve tehdede karşı harekete geçmesi ve meşru bir zemin yaratması açısından önemli bir araçtır. • Ayrıca iklim değişikliği neticesinde <i>yoğun bir göç dalgasının</i> oluşacağını ifade eden Erdoğan, toplumlarda oluşabilecek güvensizliğe ve istikrarsızlığa işaret etmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken durum kimin, neyin güvenliği ve nasıl önlem alınması gerekliliğidir. Nitekim güvenleştirme analizine göre kastedilen devletin güvenliği ise bu güvenleştirme neticesinde baskı, kısıtlanma, şiddet ve askeri enstrümanlara başvuru meşruiyet kazanabilir. Bu yüzden iklim değişikliğine yönelik ya da herhangi bir çevresel tehdede karşı ön almak isteyen devletlerin doğadaki yapılara ve ekosisteme zarar vermeden en uygun çözüm yollarını bulmaları gerekmektedir. • Diğer yandan çevre kaynaklı sorunlara ve iklim değişikliğine sebep olan herkesin elini taşın altına koyması gerektiğini söyleyen Erdoğan, burada da <i>iş birliği</i> vurgusu yaparak Kopenhag Okulu’nun <i>Bölgesel Güvenlik Kompleksi</i>’nin desteklediği sorunların ortak çözümüne ilişkin bölgesel iş birliği yapılması ifadesini destekler niteliktedir. Nitekim Erdoğan’ın iş birliği vurgusu ve iklim değişikliğinin çözümüne ilişkin AB ile hareket etmek istemesi <i>2021 Yeşil Mutabakat Eylem Planı</i>’nın hazırlanmasını sağlamıştır.
<p>Kemal Kılıçdaroğlu’nun İklim Değişikliğine Yönelik Söylemleri</p> <ul style="list-style-type: none"> • “Ekolojik bir yıkımla karşı karşıyayız; dünyamız yaşanılabilir olmaktan büyük bir hızla uzaklaşıyor (İklim Haber.Org., 2022).” • “İklim değişikliği ve bağlı gelişmeler milyarlarca insanın hayatını doğrudan etkiliyor. Hava kirliliği, orman yüzölçümünün azalması, türlerin soylarının tükenmesi, temiz su kaynaklarının azalması, ekilebilir arazilerin vasıflarını kaybetmesi, aşırı nüfus artışı vb. etmenler geleceğimizi <i>tehdit</i> ediyor. Üstelik bu tehdit salgın bir hastalık gibi; sınır tanımayan, sınırlar aşılıyor bizleri evlerimizin orta yerinde buluyor. (İklim Haber. Org., 2022).” • “Tüm canlıların yaşam hakkına saygılı, yer altı ve yer üstü kaynakların ekolojik sınır ve şartlara uygun olarak değerlendirilerek; karar süreçlerinde demokratik ve siz gençlerin doğrudan denetimine/katılımına açık bir çevre politikasını hayata geçireceğiz. Her alanda olduğu gibi iklimde, doğada, ekosistemde, suda, tarımda, kent ve kır yaşamında adaleti sağlayacağız; çevrenin binlerce yıllık kadim adaletinin önüne barajlar kurmayacak, yollar yapmayacak, engeller çıkartmayacağız (İklim Haber. Org., 2022).” 	<p>Kemal Kılıçdaroğlu’nun Söylem Analizi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uysal Oğuz ve Atvur, çevrenin güvenle birlikte ele alınmasını korku, istikrarsızlık ve güvensizlik halinin ortaya çıkmasıyla ilişkilendirirler (Uysal Oğuz & Atvur, 2021:234). Nitekim güvenleştirme pratiği de bu noktada başlar. Algılanan tehdit bir korkunun ve güvensizliğin yarattığı durumdan gelir ve siyasi aktör algıladığı tehdit ölçüsünde sorunu güvenlik gündemi içine alarak güvenleştirebilir. Bu bağlamda Kılıçdaroğlu’nun “ekolojik bir yıkımla karşı karşıyayız ve hava kirliliği, orman yüzölçümünün azalması, türlerin soylarının tükenmesi, temiz su kaynaklarının azalması, ekilebilir arazilerin vasıflarını kaybetmesi, aşırı nüfus artışı vb. etmenler geleceğimizi <i>tehdit</i> ediyor.” Söylemleri Kılıçdaroğlu’nun iklim değişikliği ve çevresel sorunlardan kaynaklanan güvensizlik hissiyle birlikte iklim değişikliğini tehdit olarak gösterdiği ve bu tehdede dair siyasi söylemler inşa ettiği görülmektedir. Ancak bu tehdit algısı neticesinde mücadele edilmesi gereken kim ve neyin güvenliği sorusu güvenleştirme pratiğine göre dikkat edilmesi gereken bir durumdur. Çünkü çevresel sorunlara ve iklim değişikliğine yol açan ve yine etkilenen insandır. Aynı zamanda insanın hayatı karşısında doğanın da korunması elzemdir. • Bunun yanı sıra siyasi karar alma mekanizmalarında önemli bir siyasi aktör olan Kılıçdaroğlu’nun söylemlerinde iklim değişikliğine yönelik tehdit vurgusu bulunmakla birlikte, sorunun çözümü için demokratik tutumları ve politikaları desteklemesi yine Kopenhag Okulu’nun ortaya koyduğu <i>Güvenlik Dışlaştırma</i> pratiği ekseninde değerlendirilebilir. Nitekim <i>Güvenlik Dışlaştırmada</i>, ilgili sorun askeri güvenlik gibi baskı ve zora dayandırılarak çözülmez, ilgili sorun güvenlik gündeminden çıkartılarak olağan gündem içinde değerlendirilerek, zora başvurmadan gerekli önlemlerin alınmasını teşvik eder.
<p>Murat Kurum’un İklim Değişikliğine Yönelik Söylemleri</p> <ul style="list-style-type: none"> • “Özellikle medeniyetimizin sembolleri olan şehirlerimiz, sıcak hava dalgaları, kuraklık, su stresi gibi iklim değişikliğinden kaynaklı pek çok meteorolojik krizle mücadele ediyor (Anadolu Ajansı, 2022).” 	<p>Murat Kurum’un Söylem Analizi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Murat Kurum iklim değişikliğini; <i>risk, kriz, ortadan kaldırmak</i> gibi tabirlerle destekleyerek, ilgili soruna ilişkin siyasi bir söylem inşası yapmaktadır. Burada özellikle “krizi tetikleyen sebepleri ortadan kaldırmak” tabiri doğaya yönelik bir müdahaleyi mi yoksa bu krize sebep olan insan kaynaklı

<ul style="list-style-type: none"> • “Akdeniz havzasında bulunan cennet vatanımız da küresel iklim değişikliğinden derin bir şekilde etkilenmekte ve bu krizden kaynaklı olarak büyük riskler taşımaktadır. Ne yazık ki geçtiğimiz yıl yaşadığımız afetler bu riski gözler önüne sermiştir (Anadolu Ajansı, 2022).” • “Krizi tetikleyen sebepleri ortadan kaldırmak ve afetleri bilimsel çalışmalarla erken fark edebilmek çok büyük önem taşıyor. İklim değişikliğinin sebep olduğu olumsuz sonuçları ancak enerji, tarım, sanayi, ulaştırma ve yapı sektörlerinde hızlı, iyi planlanmış ve geniş kapsamlı, eş zamanlı bir dönüşümle önleyebiliriz. İkinci olarak yapılması gereken ise meteorolojik afetlerden, yaşadığımız bu ağır sonuçlardan mümkün olduğu kadar erken haber alıp tedbirler almaktır. Bu anlamda Meteoroloji Genel Müdürlüğümüzün faaliyetlerinin, bilimsel çalışmalarının ülkemizin geleceği açısından hayati bir önem arz ettiğini ifade etmek istiyorum (Anadolu Ajansı, 2022).” 	<p>eylemlerin azaltılmasına yönelik bir müdahaleyi mi içerdiği belirsiz gözükmektedir. Nitekim bu durum güvenlik kapsamına alınarak ulusun güvenliğine yönelik bir tehdit olarak inşa edilirse Murat Kurum’un söylemleri Kopenhag Okulu’nun <i>Güvenlikleştirme</i> teorisi kapsamında değerlendirilebilir.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Diğer yandan Kurum’un “İklim değişikliğinin sebep olduğu olumsuz sonuçları ancak enerji, tarım, sanayi, ulaştırma ve yapı sektörlerinde hızlı, iyi planlanmış ve geniş kapsamlı, eş zamanlı bir dönüşümle önleyebiliriz” ifadeleri sektörler arası etkileşim ve ilişki kurulmasını destekleyen Kopenhag Okulu’nun <i>Sektörel Analiz</i> pratiğini destekler niteliktedir. Nitekim Sektörel Analiz’de askeri sektörün yanı sıra siyasi, toplumsal, ekonomik ve çevresel sektörlerin arasındaki ilişkinin sorunun çözümünde önemli olduğu vurgusu vardır.
<p>Milli Güvenlik Kurulu (MGK) Sekreterliğinin İklim Değişikliğine Yönelik Söylemi</p> <ul style="list-style-type: none"> • “Yangınlar, seller, kuraklık ve benzeri pek çok emareyle giderek daha çok yaklaştığı görülen iklim değişikliği tehdidine karşı küresel düzeyde ortak mücadele planlarının hayata geçirilmesinin zorunluluğuna işaret ederek Türkiye’nin, her uluslararası meselede olduğu gibi bu konuda da üzerine düşenleri yapacağı belirtilmiştir (mgk. gov. tr., 2021).” 	<p>Milli Güvenlik Kurulu (MGK) Sekreterliğinin Söylem Analizi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Milli Güvenlik Kurulu’nun (MGK) 30 Eylül 2021 yılında gerçekleştirdiği toplantı ve bu toplantı neticesinde hazırladığı <i>MGK Bildirisi</i>’nde iklim değişikliği <i>tehdit</i> barındıran bir durum olarak gösterilerek ulusal güvenlik meselelerine dahil edilmiştir. MGK tarafından iklim değişikliği özelinde çevresel meselelerin askeri meseleler gibi güvenlikle ilişkilendirilmesi sorunun güvenlikleştirildiğini göstermektedir. Burada dikkat edilmesi gereken durum güvenlikleştirme yapılırken baskı, şiddet ve özgürlükleri kısıtlayıcı eylemlere ve politikalara başvurmamaktır. Nitekim <i>Güvenlikleştirme</i> teorisini ortaya koyan araştırmacılara göre baskı, şiddet ve kısıtlama demokratik yapılara zarar vereceği gibi asıl odaklanılması gereken meselenin de göz ardı edilmesine sebep olacaktır.

Bu bağlamda 2021’de Paris Anlaşması onaylandıktan sonra *Türkiye’deki iklim Değişikliği ve Çevre Sorunları Algısı*⁵ üzerine yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre; Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından topluma duyurulan Paris Anlaşması’nın içeriğinin ve özellikle de 2053 karbon nötr olma hedefinin Türkiye’de yaşayan insanlar tarafından anlaşılmadığı belirtilmiştir (İklim Haber. Org ve KONDA, 2021). Nitekim yapılan araştırmada, geçen yıl (2021) Türkiye’deki orman yangınlarının sebebinin iklim değişikliğinden kaynaklandığını belirtenlerin oranı %14, Ak Parti seçmenine göre terör kaynaklı (%36), CHP seçmenine göre imara açılmak istenmesinden dolayı (%27), ihmal ve dikkatsizlik kaynaklı diyenlerin oranı ise %20 olmuştur (İklim Haber. Org ve KONDA, 2021). Bu araştırmanın sonuçlarında, toplumun büyük bir kesiminin iklim değişikliğini ve buna ilişkin politikaları anlamadığı ve hem kafa karışıklığı yaşadığı hem de kutuplaşma içinde olduğu ayrıca belirtilmiştir (İklim Haber. Org ve KONDA, 2021). Burada dikkat edilmesi gereken durum Türkiye’deki siyasi aktörlerin iklim değişikliğine ve çevre sorunlarına ilişkin siyasi bir söylem inşası gerçekleştirenken asıl meselenin göz ardı edilmemesini sağlamak ve toplumdaki her kesime iklim değişikliğini doğru ve uygun araçlarla anlatmaktır. İklim değişikliğinin Türkiye’nin ulusal güvenliğine yönelik tehdit barındıran diğer askeri meselelerle (terör gibi) ilişkilendirilmeye çalışılması toplumda kutuplaşmayı körükleyebileceği gibi iklim değişikliğine yönelik mücadelenin de başarıya ulaşmasını engelleyecektir. Nitekim Kopenhag Okulu’nun *Güvenlikleştirme* teorisinde de böyle bir duruma dikkat çekilmektedir. Okul, özellikle tehdit barındıran meselenin güvenlikle ilişkilendirilmemesini bunun yerine *Güvenlik Dışlaştırma* yapılarak güvenlik gündeminden çıkartılmasını ve demokratik yapılara zarar vermeden uygun politikalarla meselenin anlatılmasını önermektedir.

5. Sonuç

Bu çalışmada Türkiye’deki siyasi aktörlerin iklim değişikliğine yönelik söylemleri Kopenhag Okulu’nun güvenlik yaklaşımları bağlamında ele alınmıştır. Bunun yanı sıra Türkiye’nin çevre ve iklim değişikliği kapsamında oluşturduğu ulusal düzenlemeler ve dahil olduğu uluslararası düzenlemeler de konu edilmiştir.

Küresel çapta iklim değişikliği özelinde çevresel sorunlara ilişkin yapılan araştırmalar ve bu araştırmalar neticesinde düzenlenen raporlar, insan faaliyetlerinin dünyanın iklim sistemini değiştirdiğini şüpheye yer bırakmayacak şekilde ortaya koymuştur. İklim değişikliğinin yol açtığı ve açacağı derin riskleri göz önünde bulunduran bilim insanları, iklim değişikliğini giderek daha fazla bir güvenlik riski olarak ele almaktadır. Nitekim iklim değişikliği, biyosferi ve insan toplumlarını çeşitli şekillerde etkilediğinden, farklı politik aktörler ve araştırmacılar iklim değişikliğinin sebep olduğu güvenlik risklerine yönelik analizlerinde farklı yaklaşımları kullanmaktadırlar. Bu yaklaşımlar, insan güvenliği yaklaşımından devlet güvenliği yaklaşımlarına kadar uzanmaktadır. Burada önemli olan politika yapıcılarının ve araştırmacıların farklı güvenlik konseptlerini kullanması değil, güvenlikle ilişkili durumları tanımlarken neyle ve nasıl ilişkilendirdikleridir. Bu bağlamda eleştirel güvenlik yaklaşımları bağlamında güvenliğe yeni bir bakış açısı geliştiren Kopenhag Okulu, realist/geleneksel güvenlik yaklaşımlarının devlet egemen anlayışını eleştirerek, güvenliğin çok çeşitli konulara uygulanabilen belirli bir politika türü olduğunu öne sürmektedir. Kopenhag Okulu güvenliği, temel olarak, *Güvenlikleştirme*, *Güvenlik Dışlaştırma*, *Sektörel Analiz* ve *Bölgesel Güvenlik Kompleksi* ekseninde ele almaktadır. Okul, güvenlikleştirme pratiğinde; kimin, neyi, hangi koşullar altında güvenlikleştirebileceğini incelemekte; güvenlik dışlaştırmada; tehdit olarak gösterilen ve güvenlik gündemi

⁵ “2021’de İklim Haber.Org ve KONDA Araştırma ve Danışmanlık tarafından yapılan bu araştırma, Türkiye’nin 31 ilinin merkez dahil 117

ilçesine bağlı 186 mahalle ve köyünde 3634 kişiyle hanelerinde yüz yüze görüşülerek yapılmıştır (İklim Haber.Org & KONDA, 2021).”

içine alınarak güvenikleştirilen meselenin nasıl güvenlik gündeminden çıkartılıp olağan gündem içinde tartışılması gerektiğini açıklamakta; sektörel analiz teorisiyle güvenliğin ayırt edici karakterini ve dinamiklerini siyasi, askeri, ekonomik, çevresel ve toplumsal olarak beş sektör üzerinden analiz etmekte; bölgesel güvenlik kompleksi teorisiyle de bölgesel risk ve tehditlere karşı iş birliği vurgusunu ön plana çıkarmakta ve risk ve güvenlik sorunu olarak gösterilen durumun çözümü için coğrafi, kültürel, tarihi ve kimliksel bağlamlar arasındaki öneme vurgu yapmaktadır. Antroposentrik faaliyetlerin neden olduğu çevre sorunlarının 1990'lı yıllarla birlikte daha fazla ön plana çıkması ve çevresel sorunların güvenlikle ilişkilendirilmeye başlanması, politika yapıcılarının yanı sıra Kopenhag Okulu'nun da çevresel güvenlik başlığı altında bu konuyu analiz etmesini sağlamıştır. Kopenhag Okulu, politika yapıcılardan güvenlikle ilişkilendirilen durumların önyargı tehlikesi barındıracağını ve asıl mesele olan konunun arka planda kalacağı riskini de beraberinde getireceğini düşünerek hareket etmelerini önermektedir. Okul, bilhassa çevresel sorunların askeri sorunlar gibi tehdit olarak nitelendirilmemesini, çevresel sorunların ekonomik alan içine dahil edilerek sürdürülebilir ekonomik kalkınma temelinde değerlendirilmesi gerektiğini önermektedir.

Diğer yandan Türkiye 1970'li yıllarda *Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı* kapsamında çevresel sorunları tanımlamış ve bu sorunlara ilişkin genel düzenlemeler yapmıştır. Ayrıca son yirmi yıldır da iklim değişikliği özelinde artan tehditlerin olması ve Türkiye'nin de coğrafi konumu sebebiyle iklim değişikliğinden en çok etkilenecek ülkelerden biri olarak gösterilmesi, Türkiye'nin konuyla alakalı olarak yapılan bölgesel ve uluslararası düzenlemelere uyumunu zorunlu kılmış ve taraf olmasını sağlamıştır. Nitekim günümüz itibarıyla (2022) Türkiye de bu meseleyi tehdit olarak görüp iklim değişikliği ile mücadele kapsamında ülke gündemine almıştır. Bu kapsamda Milli Güvenlik Kurulu (MGK) *30 Eylül 2021 MGK Bildirisi'nde* çevresel meseleleri ve iklim değişikliğini milli güvenlik konularının içine dahil etmiş ve meselenin küresel çözümüne ilişkin iş birliği çağrısı yapmıştır. İklim değişikliğinin MGK tarafından ulusal güvenlik meselelerine dahil edilmesi ve 2021 Bildirisi'nden sonra Türkiye'nin, *6 Ekim 2021'de Paris Anlaşması'nun* onaylanması Kopenhag Okulu'nun güvenikleştirme teorisi bağlamında değerlendirilebilir. Ayrıca hem AB'ye uyum hem de iklim değişikliğinin çözümüne ilişkin bölgesel iş birliklerini de önemseyen Türkiye, AB'nin 2019'da ilan ettiği *AB Yeşil Anlaşması* ekseninde *2021 Yeşil Mutabakat Eylem Planı'nı* hazırlaması da bu kapsamda değerlendirilebilir.

Özellikle MGK tarafından iklim değişikliğinin *tehdit* olarak gösterilmesi ve ardından 2021 Yeşil Mutabakat Eylem Planı'nın hazırlanması ve Paris Anlaşması'nın onaylanması, tehdit olarak gösterilen iklim değişikliğine yönelik siyasi söylem inşasının bir yansımasıdır. Nitekim Kopenhag Okulu'nun bir ifadesi olan söz-edim üzerinden inşa süreci, tehdit olarak gösterilen durumun siyasi söylemlerle ve güvenlikle ilişkilendirilmesi yoluyla olur. MGK'nın Bildirisi, Kopenhag Okulu'nun *Güvenikleştirme* teorisi kapsamında ele alındığında, iklim değişikliği özelinde çevresel sorunlar güvenlikle ilişkilendirilmiş ve milli güvenlik konusu yapılarak güvenikleştirilmiştir. Diğer yandan Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı ve Ak

Parti Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın söylemlerinde iklim değişikliği tehdit olarak addedilmekle birlikte küresel ve bölgesel iş birliği vurgusu Kopenhag Okulu'nun *Bölgesel Analiz Kompleksi'nin* savunduğu sorunların çözümü için coğrafi, kültürel, tarihi ve kimliksel yakınlık vurgusunu destekler niteliktedir. Bunun yanı sıra Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun söylemlerinde iklim değişikliğine yönelik tehdit vurgusu bulunmakla birlikte, sorunun çözümü için demokratik tutumları ve politikaları desteklemesi yine Kopenhag Okulu'nun ortaya koyduğu *Güvenlik Dışlaştırma* pratiği ekseninde değerlendirilebilir. Nitekim güvelik dışılaşmada, ilgili sorun askeri güvenlik gibi baskı ve zora dayandırılarak çözülmez, ilgili sorun güvenlik gündeminden çıkartılarak olağan gündem içinde değerlendirilerek, zora başvurmadan gerekli önlemlerin alınmasını teşvik eder. Bunun yanı sıra Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum'un "İklim değişikliğinin sebep olduğu olumsuz sonuçları ancak enerji, tarım, sanayi, ulaştırma ve yapı sektörlerinde hızlı, iyi planlanmış ve geniş kapsamlı, eş zamanlı bir dönüşümle önleyebiliriz" ifadeleri sektörler arası etkileşim ve ilişki kurulmasını destekleyen Kopenhag Okulu'nun *Sektörel Analiz* pratiğini destekler niteliktedir; çünkü sektörel analizde askeri sektörün yanı sıra siyasi, toplumsal, ekonomik ve çevresel sektörler arasındaki ilişkinin, sorunun çözümünde önemli olduğu vurgusu vardır.

Türkiye'deki siyasi aktörlerin söylemlerinin toplum tarafından nasıl algılandığı da ayrıca önemlidir. Nitekim siyasi aktörün ya da güvenikleştirici aktörün söylemleri karşısında hedef kitlenin algısı ve tepkisi de değişebilmektedir. Bu bağlamda Türkiye'deki *iklim değişikliği ve çevre sorunları algısını* ölçmek üzere yapılan bir araştırmaya göre; 2021'de TBMM tarafından onaylanan Paris Anlaşması'nın içeriğinin ve 2053'e kadar karbon nötr hedefinin anlaşılmadığı belirtilmiştir. Ayrıca araştırmada geçen yıl (2021) Türkiye'deki orman yangınlarının sebebinin iklim değişikliğinden kaynaklandığını belirtenlerin oranı oldukça düşük çıkarken, Ak Parti seçmenine göre terör kaynaklı, CHP seçmenine göre imara açılmak istenmesinden dolayı, toplumdaki diğer kesimlere göre de ihmal ve dikkatsizlik kaynaklıdır. Burada hedef kitlenin, taraf oldukları siyasi partilerin söylemlerinden ve görüşlerinden etkilendikleri söylenebilir. Bunun yanı sıra *2021 MGK Bildirisi'yle* güvenlikle ilişkilendirilen iklim değişikliği, ulusun güvenliğine yönelik tehdit barındıran diğer askeri meseleler gibi gösterilmeye çalışılması, tehdidin kimden geldiğinin ve bu tehdit karşısında kimin güvenliğinin korunacağına dair bir belirsizliğe yol açabilir. Nitekim yanlış algı neticesinde toplumun kutuplaşabileceği düşünülmeli ve asıl mesele olan iklim değişikliğinin göz ardı edilmesi riski taşıyacağı bilinmelidir. Bu bağlamda Türkiye'deki siyasi aktörlerin dikkat etmesi gereken durum, iklim değişikliğine ve çevre sorunlarına ilişkin siyasi bir söylem inşası gerçekleştirirken, asıl meselenin göz ardı edilmemesini sağlamak, toplumdaki her kesime iklim değişikliğini doğru ve uygun araçlarla anlatmak ve iklim değişikliğinin küresel çaptaki çözümüne ilişkin taraf olunan uluslararası anlaşmaların içeriğine uygun hareket etmektir.

Kaynakça

Akgül-Açıkmış, S. (2011). Algı mı, Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri. *Uluslararası İlişkiler*

- Akademik Dergi, 8(30), 43-73.
https://dergipark.org.tr/tr/pub/uidergisi/issue/39278/462550 .
- Akturan-Güner, G. (2021). Küresel Bir Krizin Çözümüne Giden Yol: Avrupa Yeşil Mutabakatı. *İTKİB Ar-Ge Şubesi*, 1-18.
- Anadolu Ajansı (AA), "Cumhurbaşkanı Erdoğan: İklim Değişikliği ve Çevre Kaynaklı Sorunlarla Mücadele Sadece Belli Ülkelere Havale Edilemez". <https://www.aa.com.tr/tr/cevre/cumhurbaskani-erdogan-iklim-degisikligi-ve-cevre-kaynakli-sorunlarla-mucadele-sadece-belli-ulkelere-havale-edilemez/2389465> (erişim tarihi: 19.09.2022).
- Anadolu Ajansı (AA), "Cumhurbaşkanı Erdoğan: Paris İklim Anlaşması'nı, Önümüzdeki Ay Meclisimizin Onayına Sunmayı Planlıyoruz". <https://www.aa.com.tr/tr/cevre/cumhurbaskani-erdogan-paris-iklim-anlasmasinu-onumuzdeki-ay-meclisimizin-onayina-sunmayi-planliyoruz/2370802> (erişim tarihi: 19.09.2022).
- Anadolu Ajansı (AA), "Bakan Murat Kurum: İklim Değişikliğine Uyum İçin En Önemli Adım Erken Uyarı Sistemlerini En Yüksek Noktaya Taşımaktır". <https://www.aa.com.tr/tr/cevre/bakan-murat-kurum-iklim-degisikligine-uyum-icin-en-onemli-adim-erken-uyari-sistemlerini-en-yukse-noktaya-tasimaktir/2543394> (erişim tarihi: 19.09.2022)
- Barnett, J. (1997). "Environmental Security: Now What?". *Keele University Seminar*. UK.
- Baysal, B., & Lülecı, Ç. (2015). Kopenhag Okulu ve Güvenikleştirme Teorisi. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 11(22), 61-96.
https://dergipark.org.tr/tr/pub/guvenlikstrj/issue/7544/99268 .
- Bilgin, P. (2010). Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları. *Stratejik Araştırmalar*, 8(14), 69-96.
- Brauch, H. G. (2008). Güvenliği Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü. *Uluslararası İlişkiler*, 5(18), 1-47. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/uidergisi/issue/39260/462351>.
- Brown, L. (1977). Redefining National Security. *Worldwatch Institute*, (14), 2-46.
- Buzan, B., Waever, O. & de Wilde, J. (1998). *Security A New Framework for Analysis*, Lynne Rienner Publishers, London.
- Buzan, B. (2015). *İnsanlar, Devletler ve Korku*. (Çev. Emre Çıtak), Röl Akademi Yayıncılık, İstanbul.
- Çiçekçi, C. (2012). *Uluslararası Güvenlik Çalışmaları: Uluslararası İlişkilerde Eleştirel Güvenlik Kuramı*, Kriter Yayınları, İstanbul.
- Çolakoğlu, E. (2012). NATO'nun Çevreye İlişkin Rolü. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (33), 101-112.
https://dergipark.org.tr/tr/pub/dpusbe/issue/4775/65770 .
- Çukur, S. (2020). Kopenhag Okulu'nun Güvenikleştirme Teorisi Bağlamında ABD'nin Irak Politikası: 2000-2008. *Uluslararası Politika Akademisi Dergisi*, 1(1), 51-72.
https://dergipark.org.tr/tr/pub/upa/issue/60727/898998 .
- Eminoğlu, A., & Kalyoncu, Ş. (2021). Kopenhag Okulu ve Güvenikleştirme Teorisi. A. Eminoğlu & M. Ülgül (Ed.), *Uluslararası Güvenliğe Giriş*. Nobel Yayınları, Ankara, 327-354.
- Erdem, M., & Yenilmez, F. (2017). Türkiye'nin Avrupa Birliği Çevre Politikalarına Uyum Sürecinin Değerlendirilmesi. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 91-119.
https://doi.org/10.17541/optimum.292768 .
- Federal Office For Spatial Development ARE, "Our Common Future: Brundtland Raporu". <https://www.aren.admin.ch/aren/en/home/media/publications/sustainable-development/brundtland-report.html> (erişim tarihi: 12.12.2021).
- Hans, S.R., & Schellnhuber, J. (2020). *İklim Değişikliği Teşhisi, Tahmini, Çözümü*. (Çev. H. Kaya), Runik Kitap, İstanbul.
- Hisarlıoğlu, F. (2019). Güvenikleştirme. *Uluslararası İlişkiler Konseyi Güvenlik Yazıları Serisi*, (24), 1-9. https://trguvenlikportali.com/wp-content/uploads/2019/11/Guvenliklestirme_FulyaHisarlioglu_v.1.pdf .
- İklim Haber. Org., & KONDA (2021). *Türkiye'de İklim Değişikliği ve Çevre Sorunları Algısı Raporu*. İstanbul.
- İklim Haber.Org., "Kılıçdaroğlu'ndan Gençlere: 'Sizlerin Katılımına Açık bir Çevre Politikasını Hayata Geçireceğiz'". <https://www.iklimhaber.org/kilicdaroglundan-genclere-sizlerin-katilimina-acik-bir-cevre-politikasini-hayata-gecirecegiz/> (erişim tarihi: 20.09.2022).
- Kaya, S., & Ilgıt, A. (2021). İklim Değişikliği ve Çevresel Güvenlik: Türkiye Örneği. *Alternatif Politika*, 13(1), 175-207.
- Milli Güvenlik Kurulu (MGK) Sekreterliği, "30 Eylül 2021 MGK Bildirisi". <https://www.mgk.gov.tr/index.php/30-eylul-2021-tarihli-toplantı> (erişim tarihi: 18.09.2022).
- Mobjörk, M., Gustafsson, M. & Sonnsjö, H. (2016). *Climate-Related Security Risks*, Stockholm International Peace Research Institute, Sweden.
- NASA, "How Do We Know Climate Change Is Real?". <https://climate.nasa.gov/evidence/> (erişim tarihi: 22.11.2022).
- NATO, "The Alliance's New Strategic Concept 1991". https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_23847.htm (erişim tarihi: 20.11.2022).
- NATO, "Strategic Concept 2022". https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf (erişim tarihi: 20.11.2022).
- Ritchie, H., & Roser, M. (2022). CO2 and Greenhouse Emissions. *Our World in Data*. <https://ourworldindata.org/co2-and-other-greenhouse-gas-emissions> (erişim tarihi: 27.11.2022).
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), "Paris Anlaşmasının Onaylanmasına Dair Kanun Teklifi". <https://www.tbmm.gov.tr/d27/2-3853.pdf> (erişim tarihi: 14.12.2021).
- T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, "Kyoto Protokolü". <https://iklim.csb.gov.tr/kyoto-protokolu-i-4363> (erişim tarihi: 14.12.2021).
- T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, "Türkiye'nin İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı". https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/editordosya/uyum_stratejisi_eylem_plani_TR.pdf (erişim tarihi: 26.11.2022).
- T.C. Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, "Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1973-1977". https://fka.gov.tr/sharepoint/userfiles/Icerik_Dosya_Ekleri/Kalkinma_Planlari/III.%20Be%C5%9F%20Y%C4%B1ll%C4%B1k%20Kalk%C4%B1nma%20Plan%C4%B1%201973-1977.pdf (erişim tarihi: 26.11.2022).
- T.C. Dışişleri Bakanlığı, "Paris Anlaşması". <https://www.mfa.gov.tr/paris-anlasmasi.tr.mfa> (erişim tarihi: 5.12.2021).
- T.C. Dışişleri Bakanlığı, "Sürdürülebilir Kalkınma". <https://www.mfa.gov.tr/surdurulebilir-kalkinma.tr.mfa> (9.12.2021).
- T.C. Ticaret Bakanlığı, "Yeşil Mutabakat Eylem Planı". <https://ticaret.gov.tr/data/60f1200013b876eb28421b23/MUTABAKAT%20YE%C5%9E%C4%B0L.pdf> (erişim tarihi: 13.12.2021).
- The Security Council of the Russia (1996). *Environmental Security of Russia*. (issue 2). Moscow.
- Thinktech, "İklim Krizleri ve Ulusal Güvenlik". https://thinktech.stm.com.tr/uploads/docs/1608991645_stm-iklim-krizleri-ve-ulusal-guvenlik.pdf (erişim tarihi: 22.11.2022).
- United Nations (UN), "What is Climate Change?". <https://www.un.org/en/climatechange/what-is-climate-change> (erişim tarihi: 18.09.2022).
- UN (1972), "Report of the United Nations Conference on the Human Environment". <https://wedocs.unep.org/20.500.11822/30829> (erişim tarihi: 23.11.2022).
- UN (1987), "Report of the World Commission on Environment and Development/ Our Common Future". <https://digitallibrary.un.org/record/139811> (erişim tarihi: 23.11.2022).
- UNFCCC (1992), "Report of the United Nations Conference on Environment and Development". https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_CONF.151_26_Vol.I_Declaration.pdf (erişim tarihi: 23.11.2022).
- UNFCCC (1992), "Parties and Observers". <https://unfccc.int/parties-observers> (erişim tarihi: 14.11.2022).
- UNFCCC (1998), "Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change". <https://unfccc.int/resource/docs/convkp/kpeng.pdf> (erişim tarihi: 24.11.2022).

UN (2000), “Millennium Summit”.
<https://www.un.org/en/conferences/environment/newyork2000> (erişim tarihi: 24.11.2022).

UN (2015), “United Nations Summit on Sustainable Development”.
<https://www.un.org/en/conferences/environment/newyork2015> (erişim tarihi: 24.11.2022).

UNFCCC (2015), “Paris Agreement”,
<https://unfccc.int/resource/docs/2015/cop21/eng/109r01.pdf> (erişim tarihi: 25.11.2022).

US Department of Defense (1996). *Environmental Security*. USA.

Uysal-Oğuz, C., & Atvur, S. (2021). Çevresel Güvenlik. A. Eminoğlu & M. Ülgül (Ed.), *Uluslararası Güvenliğe Giriş*. Nobel Yayınları, Ankara, 227-259.

Vural, Ç. (2018). Çevresel Güvenliğin Gelişimi. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 6(1), 20-38.
https://doi.org/10.1501/Csaum_00000000083.

Yiğittepe, L. (2022). *Uluslararası İlişkilerde Güvenlik*. Nobel Yayınları, Ankara.

Zurlini, G. & Müller, F. (2008). Environmental Security. *Science Direct*,
<https://doi.org/10.1016/B978-008045405-4.00707-2>.

Waever, O. (2002). Securitization and Desecuritization. *On Security*, 1-31.
file:///C:/Users/LENOVO/Downloads/Waever-Securitization%20(1).pdf

World Wide Fund for Nature (WWF) Türkiye, “Türkiye’nin İklim Politikası”.
https://www.wwf.org.tr/ne_yapiyoruz/iklim_degisikligi_ve_enerji/iklim_degisikligi/kuresel_iklim_degisikligi_ve_turkiye/turkiyenin_iklim_politikasi/ (erişim tarihi: 26.11.2022).